

# Kandidálási Cenzusok

–

*Avagy passzív választójog korlátozásai*

2012

INU986

## TARTALOMJEGYZÉK

|                                                               |    |
|---------------------------------------------------------------|----|
| I. Tartalomjegyzék .....                                      | 2  |
| II. Bevezetés .....                                           | 3  |
| 1, Felépítés.....                                             | 5  |
| 2, A kandidálási cenzusok vizsgálati kereteiről .....         | 5  |
| III. Cenzusok okai.....                                       | 6  |
| 3, Cenzusok – verseny korlátozása.....                        | 8  |
| IV. Választhatósági korhatár.....                             | 11 |
| 4, Magyar szabályozás .....                                   | 11 |
| V. Lakhatási cenzus.....                                      | 11 |
| VI. Állampolgári cenzus.....                                  | 13 |
| VII. Természetes? Kizáró? Okok? .....                         | 13 |
| 5, Börtönbüntetés- erkölcsi cenzus .....                      | 14 |
| A., Választási csalások- bűncselekmények.....                 | 16 |
| B., További erkölcstelensége.....                             | 16 |
| 6, Kényszergyógykezelés – Mentális betegek.....               | 16 |
| VIII. Összeférhetlenség .....                                 | 18 |
| 7, Hatalmi ágak szétválasztása.....                           | 18 |
| 8, Horizontális hatalmi ági cenzusok.....                     | 18 |
| A., Államfői cenzus.....                                      | 19 |
| B., Bírósági cenzus.....                                      | 19 |
| C., Közigazgatás – Állami hivatalok.....                      | 20 |
| D., Állami Erőszakszervezetek.....                            | 21 |
| 9, Vertikális hatalmi cenzusok.....                           | 22 |
| 10, Magyar esetek.....                                        | 23 |
| IX. További cenzusok.....                                     | 25 |
| 11, Finanziális kizárások.....                                | 25 |
| 12, Állami vállalatok és állam-civil üzleti kapcsolatok ..... | 26 |
| 12, Szekularizáció .....                                      | 27 |
| 14, Egyéb kizárások.....                                      | 28 |
| X. Jelölési formulák – jelölés jogi feltételei.....           | 29 |
| 15, Ajánlószelvény társadalmi beágyazottság.....              | 28 |
| A, Magyar megoldás: kopogtatócédula:.....                     | 31 |
| 15, Kaució, avagy vagyoni cenzus 2.0.....                     | 32 |
| 16, Vegyes jelölési rendszer.....                             | 32 |
| XI. Összefoglalás.....                                        | 34 |
| Mellékletek.....                                              | 36 |
| Irodalomjegyzék.....                                          | 50 |

## **II.BEVEZETÉS**

A választások és a választási rendszerek kutatása a politikatudományban igen nagy popularitásnak örvend. A magyar és a külföldi bőséges szakirodalom mégis kevés kiindulópontot tudott számomra biztosítani az elaborátumom megírásához. Az írások első része politika történeti, számos kutatást végeztek arról, hogy a választójog a történelem során, hogyan fejlődött, miképpen lett az eleinte egy szűk csoport kiváltsága mára általános jog. A szakirodalom második része a politikai szociológiai kutatások ahol azt vizsgálják meg, hogy milyen emberek indulnak a választásokon melyik társadalmi rétegből érkeznek, hány évesek milyen a nemük stb.. Az írások harmadik része a pártok belső döntéshozatali mechanizmusát vizsgálja, hogy a pártok hogyan és miképpen döntenek, el azt ki legyen, rajta a pártlistákon, ott hányadik helyet foglaljanak el etc.. Végül a munkák negyedik része azt kutatja, hogy a voksokból hogyan lesznek mandátumok.

Jelen kutatásom során azt vizsgáltam, hogy napjainkban milyen technikai cenzusokat állítanak, a kandidálók elébe a különböző országgyűlési választások során. Megkísérlek választ adni arra, hogy a sok variáció közül melyik az, amelyikben a legkevesebb cenzust állítják a kandidáló elé és azokat mennyire nehéz vagy könnyű teljesíteni. Tehát a dolgozatomban nem tekintettem céloknak megvizsgálni, hogy egy jelöltnek melyik választási rendszerben van nagyobb esélye bekerülni a törvényhozásba vagy éppen, hogy milyen korúnak könnyebb ezt elérni. Csak a technikai-bürokratikus akadályokat vizsgáltam meg. Tehát milyen jogi cenzusokat kell teljesíteni úgy, mond a nulladik fordulóban ahhoz, hogy jelölt lehessen és indulhasson a választásokon.

Ahhoz, hogy meg tudjuk érteni a kandidálási cenzusok fogalmát szükséges tisztázni a fogalmát. Tovább nehezíti a problémát, hogy magának a választójognak sincsen egységes és mindenki által elfogadott definíciója. Ugyanakkor kétfajta alapfelfogást tudunk megkülönböztetni:

1. Jogszabályok összessége mely képviseleti szervek létrehozását-módját határozzák meg (központi államhivatal)
2. Politikai alapjog

Míg sok esetben a fogalmi és definíciós sokaságban ütközhetünk, addig jelen esetben erről nem beszélhetünk. A kandidálási cenzus (de a passzív választójog) még az olyan alap

irodalomban sem található meg, mint például a Vernon Bogdanor által szerkesztett: Politikatudomány Enciklopédiája.<sup>1</sup>

A probléma túlmutat a politikatudományon, elvégre, ha nem tisztázzuk a (passzív) választójog cenzusait akkor egy alkotmányos alapkérdéssel is szembekerülhetünk. Hiszen a szabadválasztások egyik alapfeltétele a szabad jelölt állítás joga. Egy képviseleti demokráciában fontos, hogy kik képviselnek minket és őket hogyan választjuk meg. Vagy legalábbis, hogy kik közül kerülhetnek ki azok, akiknek legalább lehetőségük van arra, hogy képviseljenek minket (érdemes megjegyezni, hogy jelenleg sehol sincsen maximálva a törvényhozásban eltölthető idő, tehát akár valaki 18 éves korától 120 éves haláláig folyamatosan tagja lehet a parlamentnek). Azzal, hogy választhatunk, maga az állam elismeri állampolgárainak autonomitását, szuverenitását illetve önmeghatározását is elősegíti. Elismeri, hogy politikai képeséggel rendelkezünk.

Pedig a választójogi cenzusok már kezdetek óta jelen vannak a politika történetében. Az ókori Rómában vagyoni, jövedelmi és adófizetési kategóriákat állítottak fel ahhoz, hogy a választásra a polgárok jegyzékét össze tudják állítani. A XVIII. századtól kezdődően pedig a kialakuló demokráciákban és képviseleti rendszerekben (pl.: Amerikai Egyesült Államok) a cenzusokat tovább bővítették, így faji, nemiséghez, műveltségi vagy éppen vallási cenzust határoztak meg. Az 1787-ben összehívott Philadelphiai konventen a jog alkotók nem merték uniformizálni a szövetségi államokéni eltérő választási cenzusokat.<sup>2</sup>

Amikor kiterjesztették a választó jogot több iparosodó országban például a XIX. századi Egyesült Királyságban majd pedig sorra a többi európai államban nemcsak a tömegeknek adták meg a választás szabadságát, hanem rengetek polgárnak is megadták, hogy indulhassanak a választásokon. Az addig viszonylagos módos és jól képzett emberek mellett a törvényhozásokban megjelentek az olyan képviselők is, akik a dolgozók közül szakszervezeti vezetők közül tudtak beülni az olyan padosorokban, ami évtizedekkel korábban csak az olyan arisztokratáknak volt fent tartva, mint pl.: Churchillék vagy Andrássy.

Tehát, ha nincs megbízható és pontos definíció arra, hogy mit lehet, vagy mit kell kandidálási cenzus alatt érteni így új meghatározást kell alkotni. Értelmezésem szerint csak az tekinthető cenzusnak, ami egy pártnak vagy egyének milyen technikai akadályokat kell átlépnie ahhoz, hogy sikeresen indulhasson vagy állíthasson jelöltet a választás során. A kandidálási cenzusok sok fajta képen csoportosíthatóak, mint ahogyan ez a dolgozat során bemutatóm.

---

<sup>1</sup> Politikatudományi Enciklopédia Szerkesztette: Vernon Bogdanor kiadta: Osiris kiadó, Budapest 2001

<sup>2</sup> Paczolay-Szabó: A Politikatudomány kialakulása Rejtjel 2006, 106. oldal

## 1. Felépítés

Jelen dolgozat, főleg külföldi adatbázisokra, mint például az Interparlamentáris Unió (IPU) felhasználva illetve a különböző országos választási honlapok és választási törvények összevetésén alapul. Megkísérlek elméleti kereteket adni bizonyos cenzusokhoz és értelmezéseket nyújtani az egyes korlátokhoz. Valamint megpróbálom elemezni az egyes trendeket és azoknak a hatását.

Az elméleti áttekintés után egy komparatív vizsgálatot folytatok melyben az Európai Unió tagállamokban az unkamarás berendezkedésű országgyűlési országokat és a bikamerális szerkezetű parlamenteknél, az alsóházakat vettem figyelembe, míg időbeli korlátonként az 1990-től napjainkig terjedő időszakot választottam. Azért választottam pont az Európai Unió államokat, mert eme országok politikai értékközösséget alkotnak, ha például arab országokat is bevontam volna a vizsgálatba, akkor olyan cenzust is vizsgálnom kellett volna, mint pl.: a női választójogot (pl.: Katarban és Szaud Arábiában az ottani törvényhozásban nincsen női képviselő).<sup>3</sup> Az 1990-es időpontra azért esett a választásom, mert ekkor tartották a volt szocialista országokban az első demokratikus választásokat a kommunizmus bukása után (egyetlen egy esetet nem vizsgáltam ez pedig az 1990-es Csehszlovák választás volt).

Az alkotó bizalma szerint az összehasonlító elemzés segít megmutatni, hogy jelenlegi Európában milyen trendek figyelhetők meg, mik a pozitívumok és mik azok, amelyek inkább negatívumnak<sup>4</sup> tudható be.

## 2. A kandidálási cenzusok vizsgálati kereteiről

A cenzusok közül talán a legfontosabb és a legkiterjedtebb az a különböző összeférhetetlenségi vagy hatalom megosztási cenzusok közül kerül ki. Itt már egy apró módosítás is elég ahhoz, hogy a különböző hatalmi ágak képviselői, ha más képen nem is, de legalábbis személyi állományában összekeveredjen. Mindez kivált kép akkor igaz, amikor előre számítható és kikövetkezhető az, hogy egyes inkompatibilis milyen következménnyel tudnak járni a hatalmi ágakra. Fontos azonban hozzá tenni, hogy a különböző politikai kultúrájú országokban más és mások a tűrés határok. Amit az egyik ország társadalm

---

<sup>3</sup> Nők a parlamentben: <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>

<sup>4</sup> Különös képen akkor kell figyelni a negatívumokra és demokrácia deficitre, amikor egy olyan szervezetnek vagyunk tagjai, ami 2012-ben kiérdemelte a Béke Nobel-díjat.

megenged és teljesen elfogadhatónak tart addig azt a másik országban már elfogadhatatlanak és a jogok semmibe vételének tekinti.<sup>5</sup>

A passzív választójoghoz kapcsolt censusok legyenek akár pozitívak akár negatívak elemzése és értékelése nehéz feladat különösen akkor, ha az ezzel kapcsolatos szakirodalom meg lehetősen szűkre.

### **III. Censusok okai**

Amennyiben az egyes censusok eredeteire vagyunk kíváncsiak, nélkülözhetetlen analizálni, hogy miért is vezették be azokat a korlátokat a törvényhozásoknak milyen célja volt mindezekkel.

A legnagyobb prioritást a hatalmi ágak szétválasztása jelenti. Arra törekednek a törvényhozók, hogy sem a horizontális sem pedig a vertikális hatalomból ne jöhessen potenciális kihívó, ha még is szeretne indulni a választásokon, akkor az addig betöltött tisztségéről kell lemondania, így egyrészt hatalmát és anyagi bázisát is elveszíti. Ha nincs külön választva a már említett hatalmi ágak, akkor a fékek és egyensúlyok rendszere bomlik meg és a demokratikus berendezkedésű állam könnyebben haladhat más irányban. Egyik szélsőséges megnyilvánulás ennek például az ír 1992-es választási törvény mely kimondja, hogy a választásokon azok sem indulhatnak, akik valamelyik Európai Közösségi (ma már Európai Unió) intézetnél dolgoznak.<sup>6</sup>

A második szempont a jelenlegi helyzet konzerválására törekszik. Ez akkor érhető tetten, amikor úgy határozzák meg a censusokat, hogy akik már bejutottak a parlamentben kevesebb censussal keljen megbirkózniuk, mint azoknak, akik csak újonnan szeretnének bekerülni a törvényhozásba. Ezzel a potenciális elit alternatívának az útját nehezítik meg. Erre jó példa Belgium esete ahol a jelöltnak vagy három korábbi képviselő ajánlását kell megszereznie vagy 200-500 ajánlást kell beszerezni a választókörszet nagyságától függően.<sup>7</sup>

A censusok módosítása akkor is megtörténhet, ha az uralkodó párt (ok) úgy ítélik meg, hogy a jelen helyzetben már nem vagy csak nehezen tudnák tovább fenntartani helyzetüket, ilyenkor drasztikus censusmódosításokat hajtanak végre.

Szintén ide lehet kapcsolni azt, hogy a választhatóság kiterjesztésével akár a parlamentáris szerkezet is átalakulhat vagy legalábbis képviseleti rendszerében változások

---

<sup>5</sup> Erre talán a legjobb példa épp a tervezett regisztráció bevezetése volt. Míg Nagy Britanniában vagy Portugáliában ez egy természetes dolog, addig hazánkban alkotmányos ellenesnek tartották és ezért megsemmisítették.

<sup>6</sup> Ír választási törvény: <http://www.irishstatutebook.ie/1992/en/act/pub/0023/index.html>

<sup>7</sup> Belga választási rendszer: [http://www.ipu.org/parline-e/reports/2029\\_B.htm](http://www.ipu.org/parline-e/reports/2029_B.htm)

állhatnak be. Erre két hasonló példát is be lehet mutatni. Dániában 1953-ban jelentős alkotmányreformokat hajtottak végre, engedélyezték a női ágon való trónöröklést valamint megszüntették a kétkamarás parlamentet a Rigsdagent és helyette létre hozták az immár egy kamarás Folketinget.<sup>8</sup> Svédországban 1970-ben törölték el a kétkamarás parlamentet és hozták létre az egy kamarás Riksdagot.<sup>9</sup> Érdekes megemlíteni, hogy mindkét államban a kamarák megszüntetésekor erős szociáldemokrata kormányon volt hatalmon.<sup>10</sup>

Negyedik okként a censusok bevezetésre vagy megváltoztatására felhozható a téves helyzetfelismerés. Erre példa a legutóbbi osztrák választások, amire már a választói korhatárt 16, míg a választhatósági korhatárt 18 évre szállították le. A kezdeményezésnek nagy úttörője az Osztrák Szociáldemokrata Párt (SPÖ) volt,<sup>11</sup> ám a 2008-as választásokon a változtatás legnagyobb haszonélvezője az extrém jobboldali Osztrák Szabadságpárt lett (FPÖ).<sup>12</sup>

Végül a censusok módosítás, bevezetése szolgálhat egy hosszabb vagy „magasztosabb” célt is. Nagy Britannia például úgy is fenntartja a Brit Nemzetközösség szellemét, hogy engedélyezi, hogy aki az ő területén tartózkodik, és a Nemzetközösség valamely tagországának az állampolgára szavazhat a választásokon.<sup>13</sup> Vagy akár ide lehet sorolni a magyar esetet is mely során az Országgyűlés megadta a külföldi magyaroknak is a választói jogot megpróbálva minél jobban magához kötni az ottani magyarságot.

### 3. Censusok – verseny korlátozása

Országok melyek vezetését vagy legalábbis részleges vezetését egy választott testületre bízva fontos, hogy képviselőit valamilyen szisztéma alapján kiválassza. A választás során több szempontot is figyelembe kell venni.

Először is távol kell tartani az úgy nevezett „komolytalan”<sup>14</sup> pályázókat, akik csak a hírverés vagy csupán más önös indok vezérli őket a választáson való részvét (pl.: média megjelenés). Tehát a cél valamelyest egy stabil induló réteg kiépítése.

A második ok, amit érvként szoktak felhozni, hogy a censusokkal próbálják kiszűrni a társadalomba nem beágyazott szereplők-jelöltek indulását. A jelöltnak bizonyítania kell, hogy

<sup>8</sup> Dánia alkotmánya: <http://www.alkotmany.hu/component/content/article/345>

<sup>9</sup> 1970-es Svédországi választás: [http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/SWEDEN\\_1970\\_E.PDF](http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/SWEDEN_1970_E.PDF)

<sup>10</sup> Dániában 1945 és 2012 közt mindösszesen hat év volt amikor nem baloldali párt volt hatalmon, míg Svédországban 1939-2012 közti 73évből 57 éven át (megszakításokkal) a svéd szociáldemokraták kormányoztak.

<sup>11</sup> Tinik szava is döntő lesz Ausztriában: <http://www.origo.hu/nagyvilag/20070605fiatalkoruak.html>

<sup>12</sup> A szélsőjobb sikerét hozta az osztrák választás: <http://www.origo.hu/nagyvilag/20080928-elorehozott-osztrak-parlamenti-valasztas-uj-koaliciora-szavaz-ausztria.html>

<sup>13</sup> Brit alsóházi választási szabályok: [http://www.ipu.org/parline-e/reports/2335\\_B.htm](http://www.ipu.org/parline-e/reports/2335_B.htm)

<sup>14</sup> Komolytalan pályázót több könyv is ír, mint pl.: Bihari-Pokol: Politológia című könyve, de pontos definíciót arra nézve, hogy ki számítható komolynak és ki komolytalanak nem találtam.

ismertsége túl mutat a baráti-rokoni körből és egy adott nagyobb közösségben ismerik és elfogadják.

Vannak olyan censzusok, amelyek bevezetésükkor még értelmezhető volt funkciójuk és jelentőségük, de mára már elveszítette aktualitásukat. Ilyen például azon Portugál szabályozás mely kimondja, hogy a Salazar-rendszer alatt tisztséget betöltő személyek nem indulhatnak a választásokon.<sup>15</sup> Ez a rendelkezés bevezetésekor roppant aktuális és a társadalomra nézve fontos volt. De az 1974-es szegfűs forradalom óta eltelt közel 40 év alatt jelentősége csökkent és a társadalomban is egyre kevesebb olyan személy van, aki a letűnt rendszer idején még vezető beosztása volt és napjainkban is szeretne aktív tagja lenni a törvényhozásnak.

Természetesen miközben mindkét pontot figyelembe vesszük érdemes arra is odafigyelni, hogy olyan censzusokat állítsunk fel, amelyek egyszerre elég magasak arra, hogy a nem komoly pályázók, ne akarjanak indulni, mindazonáltal a céltudatos komoly pályázókat ne riassza vissza.

Tehát valahol a reprezentativitás és a stabilitás arany középutját kell megtalálni a censzusok felállításával, meg kell találni az arányt az „elitek körforgásában” (Pareto) és stabilitásában. Amennyiben ezt nem sikerül biztosítani vagy az ellenzék úgy érzi, hogy nem tudnak teljesen részt venni a választásokon akkor egyrészt antidemokratikus lesz a választás másrészt pedig legitimációs problémákkal is meg kell majd küzdenie.

#### **IV. Választhatósági Korhatár**

A kandidálási censzusok közt az egyik legrégebbi akadály a törvényben meghatározott életkor elérése. A censzus az egyik legtöbbször vitatott és az egyik legnehezebben definiálható is egyben. Ugyanis ez a censzus arra ad választ, hogy egy állampolgár hány éves korától szavazhat illetve választható meg? Jogosan merül fel a kérdés, hogy egyáltalán van-e értelmes és igazságos korhatár ebben az esetben? Jelenleg sehol sincsen elfogadott valamilyen univerzális elmélet arra nézve, hogy valaki mikortól lesz nagykorú.<sup>16</sup> Kutatásom során arra jutottam, hogy a censzusok közül leginkább ez az a censzus, ami önkényes döntésen nyugszik.

Sok országban a passzív és az aktív választójog elnyeréséhez egyforma életkort kell betölteni, azonban vannak olyan országok ahol a kétfajta választójog elnyeréséhez eltérő életkort kell betölteni.

---

<sup>15</sup> Portugál választási törvény: LEI ELEITORAL DA ASSEMBLEIA DA REPÚBLICA

<http://www.portaldoeleitor.pt/Documents/DecretosLei/AssembleiaRepublica/44-ara-lei-eleitoral-ar.pdf>

<sup>16</sup> A helyzet már azért is egy komplex probléma, mert a felnőttiséget kétfajta képen lehet definiálni. Az első a biológiai felnőtté válás ez egyénenként és nemenként is eltér, hogy hány éves korban következik be. A másik jogi nagykorúság, ami szintén eltérést mutat koronként és kultúránként is.

Megfigyelhető, hogy folyamatosan szállítják lejjebb a korhatárokat az idő múlásával az országok, ezzel a bürokratikus módszerrel szeretnék a participációs arányt növelni a fiatalok körében. Erre a legjobb példa Ausztria ahol 1990-ben még az aktív választójoghoz 19 a passzívhoz 21 életévet kellett betölteni.<sup>17</sup> Ezt 1992-ben 19 illetve 18 évre szállították lejjebb,<sup>18</sup> míg végül 2007-ben a választójogot 16 évben a választhatóságot 18 évben határozták meg az osztrák törvényhozók.<sup>19</sup>

Természetesen felmerül a kérdés, hogy azzal, hogy a választójogot lejjebb szállítják nem- e kontraproduktívan érezteti hatását. A legtöbbször lázadó-progresszív fiatalság, azzal, hogy fiatalon behajtják, választás rendszerben nem e úgy tiltakozik ez ellen, hogy nem megy el szavazni? Azzal, hogy kiterjesztették az általános választójogot gyakorlatilag az egész társadalmat átpolitizálták, kérdés valóban jó, hogy már egyre fiatalabbakat is belevonják ebbe és már az ő életüket is átpolitizálják?

A világban arra is van példa, hogy az alacsonyabb korhatárt újra visszaállítják egy magasabb korhatárhoz. Fülöp-szigeteken és Iránban is a 15 évre leszállított aktív választójogot visszaállították 18 évre.<sup>20</sup>

Mindösszesen tizenkét olyan vizsgált ország (Szlovénia, Svédország, Spanyolország, Portugália, Luxemburg, Málta, Németország, Hollandia, Dánia, Franciaország, Finnország és Magyarország) van, ahol a választhatóság életkori cenzusa egybe esik a választójogi életkorról. A többi országban a két jog, különböző életkor elérésével szerezhető meg, természetesen mindenhol a választhatósági életkort lehet később megszerezni.

Az aktív választójog Európai Unió tagállami közül majd mindegyikben 18 életévhez van kötve.<sup>21</sup> Bár a világban és benne Európában is egyre többen vetik fel a választói életkor csökkentését. Ausztrián kívül a német Bréma tartományban szállították le a korhatárt 16 évre (de már az SDP is javasolta a korhatár csökkentését),<sup>22</sup> ahogyan a svájci Glarus kantonban is. Valamint nemrég Lisa Nandy, az angol Munkáspárt gyermekügyekért felelős árnyékminiszter

<sup>17</sup> 1990-es osztrák választás. [http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2017\\_90.htm](http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2017_90.htm)

<sup>18</sup> 1994-es ausztriai választás: [http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2017\\_94.htm](http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2017_94.htm)

<sup>19</sup> Kiss J. László: Osztrák Választások, Nemzet és Biztonság: 2008 november

<sup>20</sup> Szavazati jogot kapnak az iráni iskolások: <http://www.origo.hu/nagyvilag/20070923-szavazati-jogot-adna-az-irani-iskolasoknak-mahmud-ahmadinezsad.html>

<sup>21</sup> Egyetlen egy kivétel van, ez Ausztria ott 2008-óta 16 életév betöltéséhez kötik a választójogot. Ausztriában az elmúlt 30 évben folyamán csökkentették mind a passzív mind pedig az aktív választójoghoz kapcsolt életkori cenzust. 1970-1983: közt 25 volt a passzív, míg 19 év az aktív választójog, 1983-1992 közt ez 21 –re illetve 19-re csökkent, míg 1992-2008 közt 19 és 18 életév volt.

<sup>22</sup> Választói korhatár: 18-ról 16-ra csökkentenék a német szociáldemokraták  
[http://www.delmagyar.hu/kulfold\\_hirek/valasztói\\_korhatár\\_18-ról\\_16-ra\\_csökkentenék\\_a\\_német\\_szociáldemokraták/2284848/](http://www.delmagyar.hu/kulfold_hirek/valasztói_korhatár_18-ról_16-ra_csökkentenék_a_német_szociáldemokraták/2284848/)

javasolta, hogy a korhatárt szállítsák lejjebb 16 évre<sup>23</sup> (érdemes megjegyezni, hogy Skóciában a nagykorúság korhatára 16 év). Latin-Amerikában ez jobban elterjedt, mint az öreg kontinensen, ott jelenleg: Kubában, Nicaraguában, Brazíliában, Ecuadorban és legújabban Argentínában is lehet már 16 évesen választani.<sup>24</sup>

Hazánkban is felmerült annak a lehetősége, hogy a választójogi korhatárt 16 évre csökkentsék. Érdekes módon, míg a legtöbb országban ez a baloldal kezdeményezése volt addig, nálunk ezt a KDNP javasolta. A párt azzal érveltek, hogy egy 16 éves magyar állampolgár már házasodhat, munkát vállalhat és adózhat is, de nem szavazhat. Végül is eddig ez nem került bele a választójogi törvénybe.<sup>25</sup>

Ezzel párhuzamosan megjelentek az olyan törekvések is melyek a családi/gyermek választójogot adjanak. A gyermek választójog értelmében a cél az lenne, hogy minden állampolgárt már születésétől fogva megillessen a szavazati jog, még ha azt egy ideig a gyermek törvényes képviselői is gyakorolnák. Erre történt kísérlet pár éve Németországban.<sup>26</sup> A családi választójog élharcosai pedig azt szeretnék elérni, hogy azon, személyek, akik kiskorúakat nevelnek a szavazáskor többlet szavazati joghoz jussanak ennek bevezetésére Magyarországon volt kísérlet.<sup>27</sup>

A passzív választójog elérése esetében már nagyobb differencia figyelhető meg a vizsgált országokban. A legalacsonyabb korhatár kivétel nélkül<sup>28</sup> 18 életévhez<sup>29</sup> van kötve a már említett 12 tagállamban További nyolc országban (Ciprus, Bulgária, Írország, Lengyelország, Észtország, Szlovákia és Nagy Britannia) a korhatár 21 év. Romániában egyedül a korhatár 23 év,<sup>30</sup> míg a maradék hat államban 25 év a passzív választójog korhatára. Elmondható, hogy az átlagos választóképes kor 20 év.<sup>31</sup>

---

<sup>23</sup> Leszállítaná a választási korhatárt a brit árnyékminiszter

<http://index.hu/kulfold/2012/11/07/leszallitana-a-valasztasi-korhatart-a-brit-arnyekminiszter/>

<sup>24</sup> Youth voting rights <http://www.votener.org/blog/2008/06/04/youth-voting-rights/>

<sup>25</sup> KDNP: szállítsuk le 16 évre a választójog korhatárát <http://www.stop.hu/belfold/kdnp-szallitsuk-le-16-evre-a-valasztojog-korhatarat/847742/>

<sup>26</sup> Németországban az újszülöttek is választhatnak? <http://mno.hu/kulfold/nemetorszagban-az-ujszulottek-is-valaszthatnak-560367>

<sup>27</sup> Dr. Schanda Balázs: A választójog kiterjesztése a kiskorúakra Magyar Nemzet 2011. március 20.

<sup>28</sup> Érdemes megjegyezni, hogy az Európai Parlament állásfoglalása szerint a választójog alsókorhatára 16 év míg a választóképes kor 18.

<sup>29</sup> Természetesen a 18. életévet külön fajta képen definiálják a tagállamok. Van, ahol a naptári évet veszik alapul, megint máshol a betöltését nézik. Írországban a választási év februárját nézik (tehát, ha valaki addig betölti, szavazhat, ha nem akkor nem). Forrás:

[http://www.euvonal.hu/index.php?op=tenyek\\_tagorszagok&id=18#3](http://www.euvonal.hu/index.php?op=tenyek_tagorszagok&id=18#3)

<sup>30</sup> Választási kisokos: <http://itthon.transindex.ro/?cikk=19068>

<sup>31</sup> Választójogi korhatár összehasonlítás: [http://www.nationmaster.com/graph/gov\\_suf-government-suffrage](http://www.nationmaster.com/graph/gov_suf-government-suffrage)

A felsőházak esetén a választhatósági korhatár átlaga 25 évre emelkedik. Bár hat államban a korhatár megegyezik az alsóházi korhatárral, és két tagállamban (Franciaország és Ausztria) esetében minimálisan tér el 24 illetve 21 év esetükben. A maradék 4 országban a census magasabbra került. Lengyelországban 30, míg Romániában 33 évhez van kötve a passzív választójog gyakorlását a felsőházakban. Olaszországban<sup>32</sup> és Csehországban pedig a legmagasabb ez a korhatár mindkét esetben ez 40 évet éri el.

Úgy gondolom érdemes megjegyezni, hogy a választójognak mindenhol van egy minimális életkori cenzusa felsőkorhatárt egyetlen egy általam vizsgált tagországban sincsen, de meg kell jegyezni, hogy Magyarországon már történt polgári kezdeményezés arra, hogy a választójogi korhatárt maximálisan 70. életévig lehessen gyakorolni.<sup>33</sup>

#### 4, Magyar szabályozás

Az 1989. évi XXXIV. választási törvény a választójogot, mind az aktívat mind pedig a passzívat a nagykorúsághoz kötötte, azaz a tizennyolcadik életév betöltéséhez. Ez a későbbiek folyamán úgy módosult, hogy azok is kaphattak szavazati jogot, akik már betöltötték a 16. életévüket és házasságot kötöttek és ezzel nagykorú állampolgárok lettek, tehát szavazati jogot is kaptak. Az 1997. évi C. törvény csak azokat sorolja fel, akik nagykorúak, de nem szavazhatnak. Illetve az 2002. évi LXI. törvény is azt rögzítette, hogy szavazati joga minden nagykorú magyar állampolgárnak van.

Magyarország Alaptörvénye szintén a nagykorúsághoz köti a választójogot, a 2011. CCIII. országgyűlési választásokról szóló törvény nem említi, hogy a választói korhatárt hány éves kortól adja meg. A 2012-es választási törvény úgy rendelkezett, hogy már valaki tizenhét évesen kérhette felvételét a választói névjegyzékbe, ha a választásig betölti a 18. életévét

### **V. LAKHATÁSI CENZUS**

Az aktív választójog elnyeréséhez nem mindegyik államban kötik feltétlenül az országban állandó lakhatást, mint feltételt, például már hazánk sem. De a passzív választójoghoz már szinte kivétel nélkül mindegyik ország megköveteli az állandó lakcímet a saját országában és kutatásunk tekintetében ez a lényeges. Természetesen azokban az

---

<sup>32</sup> Olaszországban nemcsak a passzív, de az aktív választójogot is más korhatárhoz kötik mint az alsóházi választásoknál. míg ott elég a 18 életév betöltése addig a Szenátusi választások ez 25 év.

<sup>33</sup> Választójog felső korhatárral? Kampany az átruházható voksokért:

<http://www.sonline.hu/somogy/kozelet/valasztojog-felso-korhatarral-kampany-az-atruhazhato-voksokert-413093>

országokban ahol létezik, egyéni választói kerület ott megkövetelik az indulótól, hogy abban a körzetben, éljen mint amelyikben indulni szeretne.

Spanyolország, Ausztria és Finnország esetében a külföldön élő szavazásra jogosult állampolgárait, eredeti honi lakhelyükre beszámítva sorolják be a választási rendszerbe.<sup>34</sup> Németországnak van a legenyhébb feltétele mindösszesen annyi, hogy a választást megelőző 3 hónapban az országban kell tartózkodni.<sup>35</sup>

Belgiumban, Cipruson és Franciaországban is egyaránt 6 hónap, az a minimális idő, amit egy kandidálónak az országban kell töltenie ahhoz, hogy indulhasson a választásokon<sup>36</sup>. Meg kell jegyezni, hogy Franciaország, Portugália és Spanyolország is biztosítja, hogy azok is élhessenek szavazati jogukkal, akik nem élnek az országukban.<sup>37</sup> Nekik külön egy külön képviselői keretet állítottak fel az országok.

Máltán szintén 6 hónap a megkötés, de ott van egy szabály mely szerint vagy a választásokat megelőző hat hónapban kell az országban tartózkodni vagy az azt megelőző 18 hónap során kell összesen 6 hónapot eltölteni a szigetország területén.<sup>38</sup> De érdemes megemlíteni, hogy a szigetország (hasonlóan Ciprussal és Írországgal) nem engedélyezi a választásokban való részvételt azoknak, akik a választáskor nem tartózkodnak az ország területén.

A legszigorúbb feltételt Lengyelország követeli meg azoktól az állampolgároktól, akik passzív választójogával is kívánnak élni, ugyanis itt 5 éves országban élést kér az állam a polgárától. Lengyelország, Litvánia és Lettországgal közösen megadja a határain túl élő állampolgárainak a választójogot méghozzá úgy, hogy őket a fővárosuk egy adott választókerületébe sorolják be.

A magyar szabályozást először az 1989. évi XXXIV. törvény kimondta, hogy csak azoknak lehetet szavazati joga, akiknek van állandólakhelye Magyarországon. A 2011. évi CCIII. törvény, a szavazati jogot már nem kötötte állandó magyarországi lakcímhez.

---

<sup>34</sup> Osztrák választás:

[http://www.nsd.uib.no/european\\_election\\_database/country/austria/parliamentary\\_elections.html](http://www.nsd.uib.no/european_election_database/country/austria/parliamentary_elections.html)

<sup>35</sup> Német választási törvény: Version as promulgated on 23 July 1993 (Federal Law Gazette I pp. 1288, 1594)

<sup>36</sup> Franci választási kódex:

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070239&dateTexte=20130109>

<sup>37</sup> A határon túli magyarok választójoga a Velencei Bizottság jelentése tükrében

<http://www.kronika.ro/index.php?action=open&res=58952>

<sup>38</sup> Máltai választási törvény:

<http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8824>

## **VI. ÁLLAMPOLGÁRSÁGI CENZUS**

Az Európai Unió 1993/109/EK irányelv szerint minden EU-s állampolgárnak passzív és aktív választójoga van, még akkor is, ha egy másik uniós tagországban szeretne szavazni az Európai Parlamenti vagy a helyi önkormányzati választásokon, országgyűlési választásokról az Európai Unió nem rendelkezik.

Ezt a tényt kihasználva egyetlen egy EU-s tagállam sem adja meg a választó és választhatóság jogát egy másik EU-s állampolgárnak. Tehát míg egy cseh állampolgár akár 20 éve is élhet pl.: Dániában és lehet akár helyi önkormányzati képviselő is nincsen arra joga, hogy akár szavazatával is kifejezze azt, hogy melyik párt tudná jobban irányítani az országot.

Ugyanakkor az aktív választójoghoz két országban is könnyebben hozzá lehet jutni. Az első Írország ahol az ír állampolgárokon kívül Nagy Britannia állampolgárai is szavazhatnak, ha az ország területén élnek.<sup>39</sup> A legnagyobb liberalizmus ebben a cenzus tekintetében Nagy Britannia adja, ami ír állampolgárokon kívül a Commonwealth (Brit Nemzetközösség) állampolgárainak is megadja a választói jogot, ha az ország területén élnek. Az Egyesült Királyság az egyetlen EU-s tagállam ahol további három tagállam polgárai is szavazhatnak a már említett íreken kívül a máltaiak és ciprusiak, az már csak érdekesség, hogy az utóbbi két szigetország egyike sem adja meg ugyanezt a jogot a brit polgároknak.<sup>40</sup>

Ezzel szemben az országok előszeretettel adják meg a választójogot távolra került nemzetiségűeknek. Bár semmilyen irányelv nem tiltja, de kifejezetten nem is támogatja, hogy egy állam a határán túl élő polgárainak szavazati jogot biztosítson.

Feltételezhető, hogy ahogyan az Európai Unió politikai uniója folyamatosan fog bővülni úgy először az aktív választójog is bővülni fog, idővel minden EU-s polgár szavazhat az országgyűlési választásokon ahol éppen él (természetesen, ha teljesíti az egyéb feltételeket). Valamint idővel a passzív választójog is meg fogja illetni az Európai Unió állampolgárait minden egyes tagállamban.<sup>41</sup>

## **VII. Természetes? Kizáró? Okok?**

A nemzetközi szakirodalomban természetes kizáró oknak nevezik azt, amikor a bíróság valakit cselekvőképtelennek nyilvánít, vagy kényszergyógykezelés ítélt, vagy szabadság

<sup>39</sup> Ír választójogi törvény: 1992. XXIII. 8§. (2) a pontja értelmében

<sup>40</sup> Egyesült Királyság választójogi törvény 1983. évi II törvény 1 rész 1§ (1)

<sup>41</sup> 2003-ban a holland szocialista Európai Parlament képviselőasszony Ans Zwerver olyan javaslatot, nyújtott be az EP elé mely aktív választójogot biztosított volna a bevándorlóknak a helyi önkormányzati választásokon. A cél az volt, hogy a migránsokat jobban megértessék az adott ország működését és fokozottabban bevonják őket a helyi életbe. Forrás: Szajlai Csaba: Helyi választójog a bevándorlóknak? <http://mno.hu/migr/helyi-valasztojog-a-bevandorloknak-664570>

vesztés letöltésére ítélt vagy a közügyektől tiltotta el a bíróság. Természetesen ezeknek a kombinációja is elképzelhető. Akiket a bíróság eszerint elítél, azok nem élhetnek sem az aktív sem pedig a passzív választó jogával. Természetesen egy olyan közegben, mint az Európai Unió tagállamai közt is eltérőek a szabályozások az úgy nevezett természetes kizáró okokra.

#### 5. Börtönbüntetés – erkölcsi cenzus

Európában jelenleg nincs egységes szabályozás arra nézve, hogy az elítéltek, hogyan és miképpen élhetnek aktív és vagy passzív választójogukkal. Ahol mégis megtalálható ez a cenzus ott leginkább ideológiai megfontolásokat találhatunk a szabályozás hátterében, miszerint az államnak hangsúlyoznia kell intellektuális és morális-nevelő szerepét.<sup>42</sup> Valamint így kívánják megalapozni a közéleti tevékenység erkölcsi megalapozottságát,<sup>43</sup> célja a tiltásoknak, hogy a közvéleménynek gondolt etikai és morális normáknak megfeleljenek (pl.: fedhetetlen jellem). Az egyéni és a kollektív emberi-polgári jogokat úgy is kívánják védeni, hogy másoktól azt elveszik ezzel mutatván példát, hogy amennyiben valaki nem tud, vagy nem akar a közösség értékeinek megfelelően viselkednie, úgy annak következtében ezeket a jogokat elveszti.

Csehországban, Dániában, Finnországban, Németországban, Hollandiában, Portugáliában és Svédországban nem tiltják meg a már elítéltektől azt, hogy éljenek szavazati jogukkal. Hozzá kell tenni, hogy amennyiben valakit eltiltanak, a közügyektől úgy természetesen nem élhet e politikai jogával ez a helyzet Németországban és Hollandiában.

Nagy-Britannia, Szlovákia, Belgium, Írország és Magyarország azt az elvet követi, hogy aki börtönbüntetését tölti, nem szavazhat, bár vannak árnyalati különbségek. Az ír törvények lehetővé teszik, hogy amennyiben egy szavazópolgár mindösszesen hat hónapos börtönbüntetésre ítélnék, még részt vehessen a választásokon.<sup>44</sup> Nagy Britannia ennél jóval megengedőbb ott azok vannak eltiltva az aktív választási jog gyakorlásától, akik több mint egy éves büntetést kaptak, de azok is szavazhatnak, akik a bíróság megsértéséért kell börtönbe vonulniuk vagy szabálysértést követtek el. A belga szabályozás mind azokat kizárja a választásokból, akiket bűncselekmény miatt elítéltek, illetve felfüggeszti azoknak a választójogát, akiket a bíróság négy hónapnál nem hosszabb börtönbüntetésre ítélnék és amennyiben nem bűncselekmény miatt kell büntetés végrehajtási intézménybe bevonulni.

<sup>42</sup> Paczolay-Szabó: A politikai tudomány kialakulása, 151. oldal

<sup>43</sup> Polgári Szemle VII. évfolyam 5-6. szám Samu Mihály: A modern alkotmányosság – a humánus és demokratikus közélet

<sup>44</sup> Ír választási törvény: <http://www.irishstatutebook.ie/1992/en/act/pub/0023/sec0008.html#sec8>

Amennyiben egy belga elítéltet három évre vagy kevesebbre ítélnék el akkor hat, ha több mint három évre ítélnék el valakit, akkor tizenkét évre tiltják el a szavazástól.

Franciaország, Ausztria, Spanyolország, Lengyelország, Málta és Olaszország köztes megoldást választották. Ausztriában a törvény eltiltja a választásoktól azokat, akik legalább egy éves büntetést kaptak illetve szabadlábra kerülés után még fél esztendőig nem voksolhatnak. Máltán azokat tiltják el a választástól, akik tizenkét hónapot meghaladó szabadságvesztést kapott még akkor is, ha azt felfüggesztették.<sup>45</sup>

Az eddig vázolt helyzetet tovább árnyalja egy Starsbourgi Emberjogi Bíróság ítélete melyet egy huszonöt éven át raboskodó brit férfi esetében hozott a testület. A volt elítélt azért perelte be a brit államot, mert nem élhetett szavazati jogával a bíróság pedig közel 23 ezer eurós kártérítést ítélt meg a férfinak.<sup>46</sup> De már egy magyar rab is pert nyert a magyar hatóságokkal szemben egy hasonló ügyben.<sup>47</sup>

De mint emlékezetes nemcsak aktív, hanem akár passzív jogot is lehet gyakorolni a börtönből. Vojislav Seselj, a Szerb Radikális Párt (SRS) elnöke, aki 2003 óta a hágai Nemzetközi Törvényszéken volt, a 2007-es parlamenti választásokon kampányolt a börtönből pártja 28,6 százalékos eredményt ért el. Hasonló esett történt 2010-ben a magyar országgyűlési választásokon is amikor Budaházy Györgyöt szerették volna többen képviselőnek és e cél érdekében ajánlásokat is gyűjtöttek. Bár nem sikerült összeszedni 750 érvényes kopogtatócédulát, ha mégis sikerült volna akkor a bíróságnak kellett volna döntenie arról, hogy a jelöltre érvényesül e a mentelmi jog így szabadlábra helyezhető lett volna Budaházy vagy sem.

A szerző véleménye szerint bár jelenleg még a társadalmak nincsenek rá berendezkedve, hogy elítéltek is szavazhassanak, de idővel e rétegtől sem szabadna elveit ezt a jogot. A büntetés végrehajtó intézetekben raboskodóknak épp elég kizárást jelent az, hogy elzárják a társadalomtól egy ilyen jogfosztás (ami akár több évtizedes is lehet), teljesen elszakítja az embereket a társadalomtól. Egy olyan személyt, akit több éven át megfosztanak aktív választó jogától majd szabadlábon feltehetőleg kevésbé fog részt venni az ilyen demokratikus eseményeken, már pedig minden demokratikus államnak az a célja, hogy minél több embert bevonjanak az ilyen szavazásokba.

---

<sup>45</sup> Máltai választójogi törvény 354 Chapter VII. party

<sup>46</sup> Beperelhetik az államot a rabok <http://www.reggel.hu/nyomtat.php?cikk=24592>

<sup>47</sup> Case of: Alajos Kis vs Hungary:

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{%22dmdocnumber%22:\[%22868178%22\],%22itemid%22:\[%22001-98800%22\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{%22dmdocnumber%22:[%22868178%22],%22itemid%22:[%22001-98800%22]})

### *A., Választási csalások – bűncselekmények*

Több országban külön kiemelik a választási csalásokban vagy bűncselekményekben részt vevőket. Nagy Britanniában öt évre, tiltják el attól, hogy részt vegyen a szavazásokon. Franciaországban azokat büntetik, akik választási kampányfinanszírozást sértettek meg. Finnországban, aki választási bűncselekmény miatt ítélnék, el azok 6 évig nem szavazhatnak. Belgiumban kizárják a választásból, így nem élhet aktív választójogával, akik választási bűncselekményt követtek el (ide akár azokat is lehet érteni, akik nem vettek részt az egyébként kötelező választáson).

### *B., További erkölcstelenségek*

Cipruson nem definiáltan azok jelentkezését is elutasítják, akik erkölcstellenül viselkedett, valamint. Hasonló jogszabály van érvényben, Olaszországban is ott, akik a 459/2001 törvény alapján erkölcstelének nyilvánítanak, azok elvesztik passzív szavazati jogukat. Dániában pedig azok nem lehetnek képviselők, akik a közvélemény szemében méltánytalanná válik, hogy a Folketing tagja legyen.

### 6. Kényszergyógykezelés – Mentális betegek, avagy bujtatott műveltségi cenzus

A legtöbb Európai Unió tagállamban már az aktív választó jogtól eltiltják azon személyeket, akik mentális betegségekkel küzdenek, vagy kényszergyógykezelés alá esnek, ők a passzív választójogukkal sem élhetnek.

Pedig a helyzet ennél sokkalta komplikáltabb, mint ahogyan elsőre tűnik. Ugyanis a szakirodalom négy alapkritériumot határoz meg, hogy valaki mikor hoz racionális és ésszerű döntést és ezek közül kettő erősen megkérdőjelezhető:

- a) a képesség megköveteli, hogy a személy képes legyen választása igazolására
- b) képességről akkor beszélhetünk, ha a választás ésszerű következménnyel jár
- c) a képesség megköveteli, hogy az egyén ésszerű indokokkal szolgáljon az adott választásra vonatkozóan

Miközben sokan érzelmi alapú politizálásról beszélnek és, hogy az embereket az érzelmeik által vezérelve választanak, vagy csupán azért döntenek valaki mellett, mert számára szimpatikusabb, akkor ezt elvári egy speciális helyzetben lévő embertől, hogy ésszerűen indokoljon nem igazságos.

Másik alapvető kérdés, ami ide tartozik, hogy a politikában vajon mi számít ésszerű indoknak?

- d) az információ megértésének a képessége igazolja a képesség meglétét

Felmerül a kérdés, hogy egy átlag választópolgár a világból származó adatok közül mennyit tud feldolgozni, mennyit ért meg, hogyan válogatja meg a hírforrásait. Képes e valaki objektív döntést hozni és akar e valaki így döntést hozni? Ha nem akkor egy mentális betegről miért várja el a jog, hogy ezt megtegye?

Tovább menve a választásokon a legtöbb ember az élettapasztalat során összegyűjtött információk és adatok alapján hozza meg végső döntését akár egy parlamenti választás alkalmával is. Ha ezt elfogadjuk, hogy így (is) hozunk döntéseket akkor mi alapján hozzuk meg a határt az között, hogy az egyik ember élettapasztalat kevesebb vagy legalábbis nem annyit ér, mint egy másik emberé. Vajon mekkora, azaz élettapasztalat, ami alapján valaki már tud önálló döntést hozni? Azzal, hogy egy személytől elvonják, a választójogát ugyanúgy kirekeszti a társadalomból, mint ahogyan azt teszi a börtönre ítétekkel is megteszi.

Illetve fenn áll egy sokkal súlyosabb definíciós probléma is. Ha azzal zárunk ki valakit, hogy értelmi képességei nem teszik lehetővé a választásokon való részvételt, akkor definiálni kellene azt, hogy mi az a minimális szint, amit egy polgárnak el kell érnie ahhoz, hogy szavazó képes legyen. 2011 őszén a Jobbik kezdeményezte, hogy a választójogot kössék általános iskola megszerzéséhez.<sup>48</sup> Akkor ezt a parlament elvetette. A kérdés tehát továbbra is fennáll, egy ember mikor válik képtessé a választáshoz és ahhoz milyen értelmi szint szükséges?

Illetve nem szabad elfelejteni, hogy jelenleg egyetlen egy Európai Unió tagállamban sincsen sem a passzív sem az aktív választójog műveltségi cenzushoz kötve. Sehol sem követelik meg a kandidálóktól, egy minimális iskolai végzettséget.

Mindösszesen négy olyan tagállam van, ahol a törvények megengedik, hogy egy értelmi fogyatékos élhessen aktív választó jogával, ezek az országok a következők: Írország, Svédország, Olaszország és Ausztria.

A legszigorúbbak pedig Csehország és Szlovákia ahol nemcsak a kényszergyógykezelés alatt állókat zárják ki a választásokból, hanem azokat is, akik fertőző betegek így egészségügyi okok miatt nem vehet részt a választásokon.

---

<sup>48</sup> Műveltségi cenzust követel a Jobbik:

[http://www.magyarhirlap.hu/belfold/lazar\\_nincs\\_minden\\_kobe\\_vesve.html?hsz=344](http://www.magyarhirlap.hu/belfold/lazar_nincs_minden_kobe_vesve.html?hsz=344)

## **VIII. ÖSSZEFÉRHETETLENSÉG**

Az összeférhetetlenség a hatalommegosztás elve miatt jelent meg a passzív választójoggal együtt. Az összeférhetetlenségi cenzusok nemcsak a különböző hatalmi ágak szétválasztását szolgálja, hanem a képviselők szabadságát is biztosítja. A választhatatlansági cenzusnak a legfőbb célja, hogy védje a közjogi értelemben a szabad mandátumot.<sup>49</sup> Célja, hogy a képviselők munkájukat ténylegesen függetlenül tudják végezni bármifajta külső nyomás ellen.

Fontos kiemelni, hogy a passzív választójog elvesztése és az összeférhetetlenség nem egy és ugyanaz. Az esetek döntőhányadában arról van szó, hogy egy személy egyszerre – párhuzamosan – nem tölthet be két különböző tisztséget vagy munkakört. Ha mégis megtörténne, akkor a helyzetet úgy kell feloldani, hogy egyik betöltött funkciójáról le kell mondania egy meghatározott időn belül (pl.: 30 napon belül). Tehát attól, hogy valaki pl.: bíró még indulhat a választásokon, mint képviselő jelölt, de ha elnyeri a mandátumát, akkor döntenie kell, hogy a továbbiakban inkább törvényhozó szeretne lenni vagy maradna bíró.

A Nagy Francia Forradalom vagy inkább a felvilágosodás óta eltelt időszakban a judeo-keresztény politikai fejlődésében az egyik központi kérdése nőtt ki magát a hatalommegosztás elve. A hatalommegosztás klasszikusan arra az elvre épül, hogy a különböző hatalmi ágak szereplői se funkciójában sem pedig személyében ne legyenek átfedve. A törvényhozásnak a végrehajtásnak és a bíróságnak hatáskörben, intézményi és személyi vonatkozásban is szét kell válnia.

Az állami hatalom és az állami feladatok szétosztása kétfajta struktúrában képzelhető el, a horizontális és a vertikális síkon. Önálló hatalmi ágat az a szervezett rendszer reprezentál, aminek alkotmányilag biztosított, független dekrétum jogköre és mozgástere van, e területen belül döntéseit más intézmény nem bírálhatja felül.

### **7. Horizontális hatalmi ági cenzusok**

Más néven a fékek és egyensúlyok szerepének megnyilvánulása. Szervezetileg és személyi összetételében is szétválasztják a törvényhozói, a bírósági (jogszolgáltató hatalom) és a kormányzati (végrehajtói hatalmat). A cél az, hogy valamelyik oldal ne tudjon kiépíteni hatalmi túlsúlyt és ne monopolizálja hatalmát a többi hatalmi ághoz képest. Mindegyik hatalmi ág egyszerre felügyeli a másik kettőt így mindegyikük egymás foglya.

---

<sup>49</sup> Alkotmánytan I. szerk: Kukorelli István 378. oldal

### *A, Államfői census.*

Azon országokban (Egyesült Királyság, Hollandia, Belgium, Luxemburg, Spanyolország, Dánia és Svédország), ahol jelenleg is még örökletes az államfői tisztség ott, sehol sem lehet képviselő az uralkodó. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy az uralkodó családtagja nem lehet (felső) házi képviselő, mint pl.: Belgiumban. A többi országban már jóval különféle képet lehet kapni.

Az Európai Unió egyetlen ténylegesen prezidenciális berendezkedésű tagállamában Cipruson ahol a végrehajtó hatalom feje a köztársasági elnök, indulhat képviselői mandátumért. Ezen kívül még Litvániában, Finnországban és Franciaországban engedik meg, hogy az államfő képviselő is lehessen egyszerre, ez leginkább az állami berendezkedéstől függ, amire a legjobb példa Franciaország a maga fél elnöki struktúrájával.

A legtöbb országban így Portugáliában vagy Olaszországban is a törvények tiltják, hogy valaki párhuzamosan töltsön be parlamenti és államelnöki vagy köztársaság elnöki rangot. Érdekességképpen érdemes megjegyezni, hogy Lengyelországban és Németországban nemcsak az elnök, hanem az elnöki hivatal dolgozóira is érvényes az összeférhetlenségi törvény.

Bulgáriában, Görögországban, Máltán és Észtországban kimondottan nincs tiltva a köztársasági elnök indulásának a joga, ugyanakkor ezekben az országokban a kizárási ok a közhivatal viselése, vagyis a köztársasági elnöki rang is kizáró ok.

### *B, Bíróági Census*

Talán ez az egyik legfontosabb kizárási ok a hatalmi ágak közül a jogszolgáltató hatalom dolgozóinak a kizárása a passzív választói jogot viselők kategóriájából.

Öt országban a törvény csak a bírácnak nem engedi az indulást a választásokon, így Észtország, Németország, Luxemburg, Görögország és Írország esetében. Romániában, Olaszországban, Litvániában és Franciaországban az alkotmány bírácát és a bírácát zárják ki a kandidácók közül. Franciaországban az alkotmánybíróscágot: Alkotmányos Tanácsnak nevezik. Két államban (Belgium, Bulgária) a bírácát nem ezért zárják ki a versenyből, hanem azért mert fizetett állami dolgozók (természetesen ezekben az országokban az összes állami dolgozó ki van zárva a választhatók közül).

A többi ország esetében a helyzet nagy változatoscágot mutat. Ausztriában az Alkotmánybíróscág tagjai a Legfőbb Bírói Tanács tagjai és a közigazgatási bíróscág tagjai sem indulhatnak a választásokon. Szlovéniában és Lengyelországban a bírácát és az ügyészscéget

zárja ki a törvény. Hollandiában a legmagasabb szintű bírósági tagokra vonatkozik az összeférhetetlenségi törvény. Spanyolországban az alkotmánybíróság tagjaira, az aktív állományú bírákra és ügyészekre, valamint egyedülálló módon a kirendelt védőügyvédekre is vonatkozik a törvény. Portugáliában széleskörűen tiltják el az igazságszolgáltatás dolgozóit a választhatóságtól, az Igazságszolgáltatási Tanács, a Legfelsőbb Bírói Tanács a közigazgatási és adóügyi bíróság, ügyészek, adóhivatal igazgatói és bírái az Alkotmánybírák sem élhetnek passzív választójogukkal.<sup>50</sup> Finnországban a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság tagjait, legfelsőbb bíróságtagja legfőbb ügyészt és az igazságügyi minisztert és helyettesére vonatkozik az összeférhetetlenségi törvény. Csehországban a bírói karon kívül az ügyvédek sem élhetnek a passzív választói jogukkal. Szlovákiában pedig a bírákon kívül az ügyészségi dolgozókat is kizárják.

Érdekeség, hogy találhatók olyan országok is ahol nem tiltják a bírák indulását a választásokon, eszerint Cipruson, Dániában, Lettországon és Litvániában megengedik a hatalmi ágak ilyen szintű összeolvadását.

### *C, Közigazgatás – Állami hivatalok*

Ausztriában a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal és az Állami Számvevőszék elnökei és alelnökei valamint a három országos állampolgárok biztosa (ombudsmanok) nem indulhatnak a választásokon. Bulgáriában az állami munkahellyel rendelkezőket zárja ki a törvény. Cipruson a miniszterek és az állami hivatal viselőinek van korlátozott passzív választójoguk. Görögországban a minisztériumi, az önálló, az országos, a területi és a különleges jogú államtitkárok nem indulhatnak a választásokon. Továbbá az állami tisztségviselők és hivatalnokok valamint a közsféra dolgozói azok, akikre vonatkozik az összeférhetlenségi törvény. Hollandiában az Államtanács tagjaira és az Állami Számvevőszék igazgatóságára vonatkozik, hogy ezeket a posztokat nem tölthetik be párhuzamosan törvényhozói mandátummal. Írországon az Állami Számvevőszék igazgatósága és a köztisztviselőket korlátozza a törvény a passzív választójog gyakorlásában.<sup>51</sup> Németországban az Állami Számvevőszék tagjait zárja ki valamint a köztisztviselőket és a közszolgálati, alkalmazottak azok akiket a választójogi törvény büntet.<sup>52</sup> Portugáliában a Média Hatóság elnökét és alelnökét valamint az állami ombudsmant és az adóhivatal vezetőit érinti a törvény. Lengyelországban a Legfelső Ellenőrző Kamara tagjain kívül a Lengyel Nemzeti Bank

<sup>50</sup> Portugál választási rendszer: [http://www.electionresources.org/pt/index\\_en.html#SYSTEM](http://www.electionresources.org/pt/index_en.html#SYSTEM)

<sup>51</sup> Ír választójogi törvény 1992 XXIII. törvény 9. rész: Disqualification for Membership of Dáil

<sup>52</sup> Német választási törvény: Version as promulgated on 23 July 1993 (Federal Law Gazette I pp. 1288, 1594)

igazgatóságát a Monetáris Tanács tagjait valamint az ottani médiaszabályozó testület képviselőit valamint az ombudsmanokat és azok helyetteseit zárják ki a passzív választójogból. Mind emellett köztisztviselőket és a kormányzati hivatalnoki gárdát is megfosztják a választhatóságtól. Luxemburgban a kormány tagokat, az államtanács tagjait, az állami könyvelőket, a számvevőszéki tagokat, az állami köztisztviselőket, az államtanácsnokokat, az állami adófelügyelőket, és számvevői tisztségviselőket valamint az állami csődgondnokot érinti a passzív választójog korlátozása. Spanyolországban a magas rangú politikai állásúak, míg Szlovéniában az, ombudsmanok azok akiknek kandidálási szándékukat korlátozzák a törvények. Az Egyesült Királyságban pedig az állami testület tagjait zárja ki a törvény.<sup>53</sup>

Belgium Málta,<sup>54</sup> Olaszország,<sup>55</sup> és Románia esetében a komplett köztisztviselői kart zárták ki, illetve a miniszterek sem indulhatnak a választásokon.

#### *D, Állami Erőszakszervezetek*

Az országok többségében fontos s kiemelt szerepet játszik a legitim erő monopóliuma és az ebből következő legitim erő monopolizálása. Tehát egy testületet vagy szervezeteket az állam, vagyis a közösség felruház olyan jogokkal, amelyekről ők lemondnak, például az erőszakról a többség lemond és inkább egy szűk, de szakaszerű csoportnak adja oda, ha őket (tehát a békés többséget) erőszakkal megtámadják akkor a legitim erővel rendelkezők megvédjék őket.

Az Európai Unió tagállamiban a legtöbb esetben megtiltják, hogy fegyveres erő tagjai részesei legyenek a törvényhozásnak. De mint lenni szokott a helyzet ennél jóval összetettebb.

Vannak olyan tagországok (Svédország, Szlovénia, Hollandia, Észtország, Ausztria, Csehország és Dánia) ahol semmi fajta megkötés sincsen és minden erőszakszervezeti tagból – akár passzív akár aktív állományú- lehet képviselőjelölt. Bulgária és Olaszország esetében nem magát az erőszakszervezeti tagság miatt nem lehet valaki képviselő, hanem azért mert állami munkahellyel rendelkezik, és ezért kerül összeférhetetlenségbe. Belgiumban pedig azok nem lehetnek képviselők, akik a katonai büntetőkönyv megsértése miatt állnak hadbíróság előtt

---

<sup>53</sup> Egyesült Királyság választójogi törvénye: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1983/2>

<sup>54</sup> Máltai választási törvény:

<http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8824>

<sup>55</sup> Olaszországban egész pontosan azt fogalmazták meg, hogy aki állami munkahellyel rendelkezik, az nem indulhat képviselői tisztségért.

Továbbá vannak olyan országok, amelyek csak részlegesen érvényes ez a szabály. Portugáliában csak az aktív katona, Írországból a teljes munkakörű fegyveres erők tagjai,<sup>56</sup> míg Finn és Németországban a hivatásos és önkéntes szolgálatot teljesítő katonák azok, akik nem lehetnek egyszerre katonák és képviselők. A többi ország<sup>57</sup> a teljes tiltás mellett foglal állást, tehát aki bármilyen fegyveres erőnek vagy testületnek is a tagja az nem lehet képviselő.

### 8. Vertikális hatalmi cenzusok

Az államhatalmi döntések és hatalmak felosztása a területi képviselői szintek közt. A tagállamokban jelentős különbségek fedezhetőek fel az között, hogyan és miképpen viszonyulnak a vertikális hatalommegosztás elvéhez.

Még mielőtt a szubnacionális hatalom elválasztást mutatnám be, érdemes bemutatni a szupranacionális szintet, azaz Európai Parlamenti szabályozást. Az első ilyen irányú rendelkezés az 1976-os szabályozás bár kifejezetten nem tiltotta, de nem is támogatta azt, hogy valaki egyszerre legyen tagja hazájának a törvényhozásának és egyben az Európai Parlamentnek. Három tagállam Belgium, Portugália és Spanyolország ezt már kezdetektől fogva tiltotta.

Végül 2002-ben hozott egy határozatot a tanács, ami a 2004-től ezt a fajta kettős mandátumot megtiltotta. E szabályozás alól két tagállam átmeneti mentességet kapott. Nagy Britannia a 2009-es EP választásokig kapott haladékot. Míg Írország, 2006-ig (tehát 2002 utáni következő nemzeti választásokig) kapott haladékot. Írországból azokat is kizárja a választásból, akik bármilyen Európai Unió szervezetnél vállalnak munkát pl.: az Európai Központi Banknál.<sup>58</sup>

A következő kvalitás az országos szint, tehát a nemzeti törvényhozás(ok). Természetesen egyik országban sincsen megengedve, hogy egy személy egyszerre két törvényhozó kamarának is a tagja legyen, sőt Nagy Britanniában a felsőház tagjai nem is szavazhatnak az alsóházi választások alkalmával.<sup>59</sup> Lengyelországban, pedig aki képviselői vagy a szenátusi iroda dolgozója szintén nem élhet passzív választójogával.

A három föderalista berendezkedésű állam Ausztria, Németország<sup>60</sup> és Belgium az alsó házaikból kizárják a helyi törvényhozásban szereplőket a választhatóságból. De

---

<sup>56</sup> Ír választójogi törvény 1992 XXIII. törvény 9. rész: Disqualification for Membership of Dáil

<sup>57</sup> A többi ország közé esik Lettország is ami bár evidensnek tűnik, mégis külön kiemelik, hogy kettős ügynökök és kémelhárítók nem lehetnek tagjai a Saeima-nak.

<sup>58</sup> Ír választójogi törvény 1992 XXIII. törvény 9. rész: Disqualification for Membership of Dáil

<sup>59</sup>

<sup>60</sup> Németországban, továbbiakban igaz ez a szövetségi államokban betöltött miniszteri pozíciók tagjaira is.

ugyanakkor mind három államnak van egy második kamarája, amely Németország és Ausztria esetében teljesen, míg Belgiumban részlegesen épít a régiókra.<sup>61</sup>

Egyidejűleg van három olyan ország, amelynek bár csak egy kamarája van, mégis bizonyos szintig érvényesíti a helyi hatalom megjelenítését.

A decentralizált Dániában bár kizáró ok a helyi vagy a regionális tanácsban való részvétel addig, mind Feröer-szigeteknek mind pedig Grönlandnak is fenn van tartva 2-2 helye a Folketingben. A regionalizált Olaszországban, az alsóházban nincsenek kizárva azon személyek, akik helyi önkormányzatoknál töltenek be választott tisztséget. Spanyolországban az autonóm régiók testületi tagjait zárják ki, egy időben az Észak-afrikai enklávéknak Ceuta és Melilla-nak egy-egy helye fenn van tartva a Congreso de los Diputados-ban.

Az unitárius államokban közül Franciaországban kizárják a jelöltek közül azokat, akik önkormányzati tisztségeket látnak el. Portugáliában nem lehet jelölt az, aki autonóm régió vezetője vagy parlamentjének a tagja, illetve aki az önkormányzat munkavállalója. Hollandiában és Lengyelországban szintén kizárás sorsára jut az, aki helyi önkormányzatnál tölt be tisztséget. Az egyetlen unitárius berendezkedésű államban ahol nem zárják ki a jelöltek közül azokat, akik választott tisztséget töltenek be önkormányzatoknál az Svédország.

A központosított unitárius államok közül szinte mindegyik megengedi, hogy valaki egyszerre töltsön be országos szinten is választott tisztséget és regionális szinten is. Mindösszesen két kivétel van. Az első Ciprus ahol kizárják a jelöltek közül azokat, akik polgármesterek vagy a helyi képviselőtestület tagjai valamint az önkormányzati hivatal dolgozóit. A másik Finnország ahol bár nincsen kizárás, ha valaki helyi képviselő és egyben országos képviselő is, de ez az egyetlen központosított unitárius állam (az Európai Unió tagjai közül) ahol regionális képviselő is megjelenik a törvényhozásban Aland-sziget tekintetében, igaz a terület egyben a finnországi svéd kisebbség fellegvára is.

## 9, Magyar esetek

Az 1949. évi XX. törvény 30.§ (1) pontja kimondta: *„a köztársasági elnök tisztség összeegyeztethetetlen minden más állami, társadalmi és politikai tisztséggel vagy megbízással.”* Így értelemszerűen a parlamenti képviselőséggel is. Magyarország Alaptörvénye 12.§ (2) pontja szinte szóról szóra átvette az előbb idézet részt, de hozzátette, hogy gazdasági tisztséget vagy megbízatást sem viselhet.

---

<sup>61</sup> Továbbiakban pedig tartományi titkárokat is vonatkozik

A 2011. évi CX. törvény, ami a köztársasági elnök jogállásáról és javadalmazásáról szól, kimondja, hogy a megválasztott elnöknek harminc napja van arra, hogy az összeférhetetlenséget (ha van ilyen) megszüntesse. Magyarországon a bírák összeférhetetlenségéről a 2011. évi CLXII. törvény rendelkezik, mely értelmében a bírák nem lehetnek országgyűlési képviselők, ugyanez vonatkozik az Alkotmánybíróság tagjaira is, de a legfőbb ügyész sem lehet parlamenti képviselő, ahogyan arról a 2011. évi CLXIV. törvény rendelkezik.

#### A magyar szét nem választás- önkormányzatok

A rendszer váltáskor még olyan választói törvény született mely kimondta, hogy polgármesterek és önkormányzati képviselők nem lehetnek Országgyűlés tagjai. Majd az 1990. évi LXV. törvény megalkotásával rendezték az önkormányzatok sorsát.

A Horn kormány frissen hatalomra kerülve megalkotta az 1994. évi LXII. kétharmados törvényt. Ez már lehetőséget biztosított arra, hogy valaki egyszerre töltsön be Országgyűlési pozíciót és akár polgármesteri széket is. Ezt leginkább azért akarta elfogadtatni a Horn-kabinet még az 1994-es őszi önkormányzati választások előtt, mert úgy gondolta, hogy több akkor népszerű politikusa könnyen megszerezheti a parlamenti mandátuma után egy-egy település polgármesteri székét is. Azóta többször is felmerült az összeférhetlenségi kérdés ebben a témakörben.

2007-ben Gyurcsány Ferenc állt elő olyan javaslattal, mely szerint már a következő választásokra csak olyan személy indulhat, aki nem polgármester vagy önkormányzati képviselő. Az akkoriban erős MSZP-s önkormányzati lobbicsoport, azt tudta kiharcolni a háttértárgyalásokon, hogy csak a 2014-es választásoktól éljen ez a rendelkezés.<sup>62</sup> Végül, mint oly sok reform elképzelés ez sem valósult meg.

Majd közel három évvel később a Jobbik állt elő olyan tervvel, mint ahogyan ők fogalmaztak az „álláshalmozást” szerették volna megakadályozni illetve a jövőben tiltani.<sup>63</sup>

Végül a Fidesz idén áprilisban fogadta el azt a sarkalatos törvényt mely kimondta, hogy Országgyűlési képviselő párhuzamosan nem tölthet be más munkakört bele értve polgármesteri tisztséget sem.<sup>64</sup>

#### Összeférhetetlenség

---

<sup>62</sup> Puhítva engedik át Gyurcsány csomagját <http://www.origo.hu/itthon/20071011-csak-2014-utan-lesz-osszeferhetetlenseg.html>

<sup>63</sup> Választás elé állítaná a Jobbik az álláshalmozó képviselőket <http://www.origo.hu/itthon/20100708-osszeferhetetlenne-tenne-a-kepviseloi-es-polgarmesteri-posztot-a-jobbik.html>

<sup>64</sup> Minden mellékállás tiltott lesz a képviselők számára <http://www.origo.hu/itthon/20120410-orszaggyules-2014tol-a-semmilyen-mas-munkat-nem-vegezhetnek-a-kepviselok.html>

Az 1949. évi XX. törvény 20.§ (5) pont kimondta, hogy ki nem lehetet képviselő az akkori Alkotmány értelmében így:

- köztársasági elnök
- Alkotmánybíróság tagjai
- állampolgári jogok országgyűlési biztosa
- Állami számvevőszék elnöke, alelnöke és számvevője
- bírák
- ügyészek
- közigazgatási szerv dolgozói (kivéve kormány tagok és az államtitkárok)
- Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai

Ezt kiegészítette ki az 1990. évi LV. törvény 6§ a,b és c pontja mely a listát tovább bővítette: azon szervezetek alkalmazottjaival, akik nem lehetnek képviselők valamint két hivatal vezetőségét is bevették. Íme, a lista:

- az Országgyűlésnek
- a köztársasági elnök
- az Alkotmánybíróság
- az Állami Számvevőszék
- az állampolgári jogok
- valamint a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa hivatali szervezetének;
- Magyar Nemzeti Bank elnöke, elnökhelyettese, igazgatója;
- az Állami Vagyongazdálkodási és Igazgatási Tanács tagja.

Változást majd csak a 2012. évi XXXVI. törvény 80.§ - 88.§ szakasz tárgyalja az összeférhetetlenséget. (Pontos lista: II. számú melléklet).

## **IX.További cenzusok**

Továbbiakban olyan cenzusokat mutattok be amelyek az előbb felsorolt kategóriában nem tartoznak bele, így egy külön álló csoportba kellett őket beletennem.

### **10.Financiális kizárások**

A kandidálási cenzusok esetében nemcsak a kaució megfizetésénél merülnek fel anyagi küszöbök, hanem egyéb jogi cenzusok felállításánál is.

Belgiumban, Írországon, Máltán<sup>65</sup> és Nagy Britanniában kizárják azokat a jelöltek közül, akiknek a választás idején lezáratlan csőd van érvényben. Franciaországban a lezáratlan csőd mellett azokat is törlik a jelentkezők közül, akiknek a választás ideje alatt vagy a jelentkezés idő tartalma alatt bírósági felszámolás van érvényben. Litvániában pedig azok nem indulhatnak a választásokon, akiket a bíróság jogerősen keresőképtelené nyilvánított.

Mindkét census hátterében az áll, hogy szeretnék kizárni azokat a passzív választójogi közösségből, akik anyagilag nem megbízhatóak, ezenképpen feltételezhetően az állami vagyonnal sem tudnának körültekintően bánni. A másik háttérben húzódó logika az, hogy ekképpen szeretnék elkerülni, hogy a megválasztott képviselők korrumpálódjanak vagy valamelyik lobbicsoport támogatását fogadják el.

### 11. Állami vállalatok és állam-civil üzleti kapcsolatok

Több országban is összeférhetetlenségi censusnak minősül az állami vállalatoknál betöltött pozíciók vagy munkahelyek. A cél mindegyik census mögött az áll, hogy aki ilyen szinten kapcsolatban kerül, az állam az ne kerüljön törvényhozói pozícióba. Akár sajátmagának vagy üzleti partnerének ne alkosson jogszabályt (pl.: privatizációs törekvések).

Ausztriában a kereskedelmi, közlekedési és ipari cégek valamint a tartományi hitelintézetek és a kölcsönös biztosítási társaságok vezetői tisztségei azok, amelyek összeférhetlenséget mutatnak a képviselői megbízással.

Málta, Olaszország és Portugália esetében, akik állami vagy fél állami vállalatoknál, cégeknél töltenek, igazgatói vagy igazgatótanács tisztséget nem indulhatnak a választásokon, mint jelöltek.<sup>66</sup>

Franciaországban az állami cégek vezetőségein kívül azon cégek vezetőit is kizárják a kandidálás folyamatából, akiknek állami cégekkel vannak üzleti kapcsolataik vagy éppen az államnak valamilyen beszállítói. Valamint a gazdasági és szociális tanács tagjait is érinti a törvény.

Görögországban azon gazdasági szervezetek vezetői melyek: közmunka, tanulmányt, felmérést, szolgáltatást vagy fejlesztési szerződést köt az állammal. Valamint akik kereskedelmi céllal állami területet bérelnek vagy állami, vagy fél állami cégeknél igazgatói tisztséget töltenek be. Cipruson az állami vállalat dolgozói és a közhasznú cégek által foglalkoztattak azok, akik nem indulhatnak a választásokon.

---

<sup>65</sup> Máltán ezt a censust az Alkotmány rögzíti méghozzá e képen: „Tékozló életmódja miatt pénzügyeinek önálló vitelétől eltiltott” Alkotmány 55.cikk e pontja

<sup>66</sup> Máltai választójogi törvény: 58§ (1)-(2) pontjai

## 12. Szekularizáció

Az állam és az egyház szétválasztása volt az egyik legfontosabb esemény, ami az utóbbi kétszáz esztendőben dominálta e két nehezen definiálható hatalom kapcsolatát. Mégis a jelenlegi szabályozásokat figyelembe véve mindösszesen négy (Belgium, Luxemburg, Nagy Britannia és Portugália) olyan állam található, amely konkrétan tiltja, hogy vallási vezető ne indulhasson választásokon. Érdekesség, hogy ezek közül egyik sem kelet-közép európai vagy skandináv állam és mindösszesen csak Nagy Britannia számít (főleg Anglia révén) protestáns államnak a többi inkább katolikus többségű ország.

## 13. Egyéb kizárások

Az eddigi censzusok, mint látható vagy az összes országra érvényesek vagy legalábbis az országoknak egy csoportjára igaznak volt mondható, de vannak olyan tilalomfák, amelyek kimondottan egy-egy országra igazak, mondhatni specifikumok.

Lengyelországban a nagyköveteket zárják ki a jelöltek közül. Belgium a csavargókat és a prostituáltakat zárja ki a törvény. Görögországban a napilap, rádió, tv tulaj vagy kiadójának a tulajdonosát zárják a választhatóságból. Luxemburgban pedig az általános iskolai tanári állás az ami összeegyeztethetetlen a képviselői mandátummal a helyi törvények szerint.

## **X. Jelölési formulák – jelölés jogi feltételei**

A jelölési formulák leginkább azt a célt szeretnék szolgálni, hogy bebizonyítsák, hogy az egyes kandidálóknak elég társadalmi háttere, elfogadottsága vagy legalábbis stabil anyagi háttérrel rendelkeznek, hogy egy választáson megméretesse magát.

Az összes ilyen formula (bár változó) mértékben mégis alapvetően két célt szolgál:

1. Populista- kalandor elemek kizárása
2. Alacsonyabb társadalmi rétegek elrettentése a passzív választójog gyakorlásától

Itt kell megjegyeznem fontos, hogy a politikai élet összes szereplőjére ugyanazok a szabályok kellene, hogy érvényesek legyenek, de pont az ajánlási rendszereknél sérül leginkább ez a jog.

Megállapítható, hogy több ajánlási rendszerben is a már, a törvényhozásban szereplő pártokra más szabály vonatkozik, mint azokra, akik nem kerültek be az adott ország

parlamentjébe. De diszkriminációnak számít az is, hogy több államban csak pártokra vagy pártlistákon induló személyekre lehet voksolni.

Ha a bent lévő pártokra más milyen szabályok vonatkoznak, mint amelyek nincsenek, jogosan merülhet fel a párt kartell gyanúja, ami a rendszerbe vetett bizalmat gyengíti. Bár (csak remélhetjük), hogy a pártoknak elméletileg nem az a céljuk - de elkerülhetetlenül is-felmerülhet az emberben/szavazópolgárban, hogy a politikai elit egy fajta autoriteritás felé haladnak. Megfogalmazható az a vád is, hogy bár demokratikus passzív választójog van érvényben informálisan mégiscsak egy antidemokratikus választások irányában mutatnak ezek a törvények.

Mind ezek mellet, azt is szemelőt kell tartani, hogy ilyen alapon az elszámoltatás is nehezebben tud, megtörténi, hiszen a már bent lévő pártokat nehezebb „megbüntetni” a választoknak, mint ahol mindenkire ugyanazok a szabályok érvényesek.

#### 14. Ajánlószelvény – Társadalmi beágyazottság

A vizsgált országok közül tizennégyben-országban (Belgium, Bulgária, Dánia, Finnország, Lengyelország, Luxemburg, Magyarország, Németország, Olaszország, Portugália, Románia, Spanyolország, Svédország és Szlovénia) szükséges csak választói ajánlást gyűjtenie az indulóknak. Az ajánló szelvények elméletileg azt a célt szolgálják, hogy kandidáló személy társadalmi beágyazottságát mutassa meg, bár mint alább kiderül ez nem minden esetben tudták vagy akarták elérni a törvényalkotók.

Ebben a jelölési formulában a választoknak a szerepe megnő, jobban kimutatható, hogy kiket látnának szívsebben, a politikai elitben, de legalábbis a törvényhozói hatalomban. Szimultán komoly kérdéseket is felvett ez a fajta jelölési rendszer, a problémákat az okozza, hogy sok helyen ajánlást csak pártok delegáltjai kaphatják (pl.: Portugália). (Mind ezek mellett nem árt észben tartani, hogy a párttagságot egyre kevesebben választják. Angliában, Franciaországban, Németországban és Hollandiában ez a szám a választásra jogosultak körében alig 2%.<sup>67</sup>)

Illetve olyan a választási rendszer, hogy egyéni jelölteknek irreálisan sok ajánlást kell begyűjteniük (pl.: Bulgária). Így pedig a választhatóság mindösszesen üres papírforma marad, és nem töltődik meg tartalommal.

További árnyoldala ennek a szisztémának, hogy aki közismertebb nevű vagy egy ismert politikus családból származik, azok könnyen előnyükre fordíthatják nevük

---

<sup>67</sup> Kákai László- Vető Balász: Az európai parlamenti választások Mandátum -előrejelzésének pontossága POLITIKATUDOMÁNYI SZEMLE 2004. 3. szám

ismertségüket és ezenképpen a szavazók inkább érzelmi alapon hoznak döntést semmint racionálisan.<sup>68</sup>

Az Európai Emberi Jogok Bírósága egy határozata szerint, amit az Európai Parlamenti választások alkalmával hozott azokban az országokban ahol csak pártlistán lehet indulni súlyosan, sérülnek a választók jogai, hiszen arra vannak kényszerítve, hogy egy párt színeiben induljanak a választásokon. Bár a határozat, mint írtam EP választások kapcsán született, jogosan merül fel a kérdés, hogy a nemzeti parlamenti választásokon helyes-e az a módszer, hogy kvázi csak pártok indulhatnak sikeresen a választásokon.

Belgiumban majdnem, hogy teljesen megegyezik a rendszer az osztrákkal. Itt is lehet 3 volt képviselő ajánlásával indulást szerezni vagy 200 és 500 közti kopogtató cédulát kell begyűjteni attól változóan, hogy választókerületében mennyien laknak. Szlovéniába is hasonló a rendszer 3 volt parlamenti tag ajánlása kell és 50 darabválasztási ajánlás vagy 100 darabkopogtató cédula.

Bulgáriában a pártlistaállításhoz 15 ezer választópolgár ajánlása szükséges. A bulgár választási rendszer alapján pártlistás, de lehetőséget biztosít az egyéni jelölti indulásnak is. Aki függetlenként szeretne elindulni annak 10 ezer ajánló szelvényt kell begyűjtenie választókerületenként.<sup>69</sup> Tehát aki azt szeretné, hogy az összes választókerületben szavazhassanak rá annak 310 ezer ajánlást kell megszereznie.

A dán választási berendezkedés hasonlóan a bulgárhoz arányos és pártlistán alapul, de az egyéni jelölteknek itt sokkal könnyebb összeszedni a megkívánt ajánló szelvényeket, mint a balkáni államban. A kandidálóknak (körzetenként eltérően)<sup>70</sup> 150-200 ajánlást kell megszerezniük. A dán választási iroda kézikönyvében<sup>71</sup> fel is hívja a jelöltek figyelmét ahhoz, hogy valaki függetlenül bejusson, közzel 10-20.000 szavazatra lenne szüksége és ez Jacob Haugaard 1994-es sikere óta senkinek sem sikerült. Helyette azt javasolják, hogy pártlistán induljon valaki és a Folketingben (a dán parlament neve) külön válhat és tagja lehet a függetlenek csoportjának.

Finnországban, aki nem regisztrált pártnak a tagjaként szeretne indulni a választásokon annak 100 jelölést kell megszereznie ahhoz, hogy felkerüljön a szavazócédulára. E szabály

<sup>68</sup> Természetesen fordítva is megállja a helyét az állítás, egy rosszul hangzó vagy rosszmemléket idéző nevű jelölt nehezen tudja megszerezni a szavazópolgárok ajánlását.

<sup>69</sup> Bulgáriában összesen 31 választókerület található. Minden megye 1 körzetnek felel meg, ezen felül Plovdiv kettőnek, míg Szófia 3 választókerületre bontották szét.

<sup>70</sup> Dániában összesen 10 darab választókerület van, a déli területeken, és Jütlandon 3-3 míg Koppenhágán 4 kerület van.

<sup>71</sup> Indenrigs- og Socialministeriet: <http://valg.oim.dk/media/107161/Valgordbog.pdf>

alól csak Aland szigete kivétel ahol mindösszesen 30 aláírás szükséges igaz itt található a svéd kisebbség választókerülete is.

Lengyelországban ahol a választási rendszer pártlistás mégis az egyéneknek kell összeszedniük a jelölésükhöz szükséges közel 5000 ajánlást. De meg kell jegyezni, hogy Lengyelországban lehetővé teszik, hogy egy állampolgár akár több jelölést is leadhasson. Így nem kell feltétlenül, minden egyes jelölthöz külön-külön 5000 emberajánlást adni (ennél fogva nem szükséges közel 2,3 millió ajánlást összeszednie a pártoknak, ha minden betöltendő helyre jelöltet szeretnének állítani).

Luxemburgban a legkönnyebb jelölt állítani, itt ugyanis elég 25 választópolgár ajánlása, hogy valaki képviselőjelölt legyen.

Németországban az egyéni jelölteknek 100-tól egészen 200-ig terjedő ajánlásokat kell megszerezniük. A beszerzendő ajánlások száma az adott választókerületben élők számának a nagyságától függ. Illetve azoknak a pártoknak, amiknek nem volt az előző Bundestagban legalább öt képviselője azoknak legalább 1000 ajánlást kell begyűjteniük.<sup>72</sup>

Olaszországban 1500 és 4000 között mozog, az aláírások mennyisége amennyit össze kell gyűjteni. Az eltérés onnan adódik, hogy egy párt egyedül vagy koalícióban indul a választásokon. Németországhoz hasonlóan itt is privilegizálnak azokkal a politikai erőkkal, amelyek már részesei voltak a törvénygyártásnak, így azon pártok, akik legalább két ciklus óta tagjai az alsóháznak nem kell ajánlásokat gyűjteniük.<sup>73</sup>

Portugáliában nincsen minimális ajánláshoz kötve az indulás, de független jelöltek nem indulhatnak, hanem csak pártlistákon.

Romániában egy kandidálónak kétfajta variáns közül választhat. Vagy egy már regisztrált párt színeiben indul el a választásokon, vagy ha függetlenül szeretné magát megméretetni, akkor a szavazókerületben a voksolók 0,5% -os ajánlását kell megszereznie.

Spanyolországban egyéni jelöltek nem indulhatnak, hanem ugyanúgy ahogyan Portugáliában itt is csak pártok, politikai szövetségek, egyesületek vagy koalíciók színeiben lehet valaki képviselőjelölt. Romániához hasonlóan itt is százalékosan van megadva a minimális támogatási aláírás szám, Spanyolországban ez 0,1%, de minimum 500 aláírást megszerezni.

Svédországban, ahogyan Finnországban és Dániához hasonlóan pártlistás szavazás van, de eltérően a másik kettő Skandináv országtól itt nem lehet független induló. Csak párt

---

<sup>72</sup> Német választási törvény Federal Law Gazette I pp. 1288, 1594

<sup>73</sup> Meg kell jegyezni, hogy Valle d'Aosta területén lehetőség van egyéni jelölteknek is az indulásra itt 300 aláírást kell gyűjteni a kandidálónak.

delegálhat jelöltet a választásra, amit még érdemes megjegyezni, hogy minden kandidáló mellé még egy póttagot is kell állítani. Ahhoz, hogy egy párt elindulhasson, pár dolgot kell csak megtennie, így 1500 választói ajánlást kell szereznie országos szinten, be kell jegyeztetnie magukat a választást megelőző év decemberéig, valamint áprilisig le kell adni az indulók névsorát. A pártok a szavazó cédulákhoz ingyen jutnak hozzá, ha az elmúlt két választás során legalább 1%-ot értek, ha nem akkor önköltségen kell megvenniük.<sup>74</sup>

Szlovéniában, ahogyan Belgiumban is eltérő módon lehet jelöltséghez jutni. Lehetőség van egyrészt 100 választó ajánlásával jogot szerezni az induláshoz vagy legalább három párttag és még 50 választópolgár ajánlása kell az induláshoz.

#### *A, Magyar megoldás: kopogtatócédula:*

Az 1989-es választójogi törvény alapján hazánkban a sikeres jelöltséghez 750 ajánlást kellett összegyűjteni (tehát névre szóló állampolgári ajánlást), míg a 2011.-es választójogi törvényben 1000 ajánlás volt megadva. Mindkét esetben csak egy egyéni jelölt támogatása volt engedélyezve és mindenki ott ahol a lakhelye van. Illetve a kandidálok esetében nem kötelező a párttagság vagy pártlistán való indulás, hanem függetlenek is indulhatnak. Az 1997-es C. törvény előírta, hogy az ajánlásokat a választás előtti harmincadik napig kellett leadni.

Valamint a törvény rögzíti, hogy aki több embert is ajánlat annak minden egyes jelölése érvénytelen. Ezzel szemben a 2011. évi CCIII. törvény ezt úgy módosította, hogy a már hivatalosan is nyilvántartásba vett jelölt kivételével az összes ajánlás elveszik, ha valaki több személyt is ajánl. Míg a legújabb 2012-es választási törvényben az ajánlásokat a tervezett kétszázról ötszázban állapították meg valamint megengedték, hogy valaki (akár még nem regisztrált szavazó is) több személyt is jelölhetett.

1990-ben az Alkotmánybíróság is foglalkozott az ajánlószelvényekkel az 2/1990. (II. 18.) AB határozatában. Mint a testület megfogalmazta a kopogtatócédula nem sérti a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jogot. Mint fogalmaztak azért van szükség megadni pár személyes adatot a polgároknak, mert ha ezt nem tennék vagy megtagadnák, akkor az ajánlással könnyen vissza lehetne élni ezért ez a választás tisztaságát védi. Néhány személyes adata megismerhetővé válják. Dr. Sólyom László az Alkotmánybíróság akkori elnöke különvéleményét fogalmazott meg a határozotthoz. Ebben kifejti, hogy az

<sup>74</sup> Dragos Erzsébet: A svédek így választanak:  
[http://www.galamus.hu/index.php?option=com\\_content&view=article&id=7666:a-svedek-igy-valasztanak&catid=65:az-olvasok-irasai&Itemid=101](http://www.galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=7666:a-svedek-igy-valasztanak&catid=65:az-olvasok-irasai&Itemid=101)

ajánlószelvényen a fel kell tüntetni a választópolgár lakcímét és személyi számát is. E két információ meggyőződése szerint elengedhetetlenül jobban korlátozza az egyéni adatok védelméhez való jogot, de nem sértik az Alkotmánynak a szavazás titkosságára vonatkozó előírásait.

#### 15. Kaució, avagy vagyoni census 2.0

A vagyoni census megléte az egyik legrégebbi censusforma, ami a választásokon alkalmaznak, a törvény alkotók. Míg korábban inkább az aktív jogot gyakorlókat rostálták meg vagyonuk alapján vagy adózott összegük után, addigra ma már inkább a passzív joggal rendelkezőket szűrik meg ilyesfajta képen.

Az intézmény belső logikája, hogy aki képes lerakni egy bizonyos összeget az már bizonyosan önálló egzisztenciával bír és szándékai komolyak másképpen megfogalmazva: pénzügyi cselekvőképességben választásra méltó. A rendszer hibája viszont az, hogy a választópolgárok elveszítik, kontroljukat a kandidálok felett. Hiszen ebben a szisztémában csak azok tudnak elindulni akiknek, van elegendő pénzük függetlenül attól, hogy a környezetében élvezi e- a közösség támogatását vagy sem.

Az Európai Unió tagállami közül mindösszesen három tagállamban (Lettországban, Észtországban és Szlovákiában) van kizárólagosan ez a fajta jelölési rendszer.

Észtországban a minimálbér ötszörösét kell megfizetnie annak, aki indulni, szeretne a választásokon. Ez az összeg csak abban az esetben jár vissza, ha a jelölt eléri a mandátumhoz szükséges szavazatok 50%-t.

Lettországban a jelölteknek 1000 lett –et kell fizetni, ami csak abban az esetben térül vissza, ha a kandidáló eléri, a szavazatok 5%-t. Megjegyzendő, hogy Lettországon is csak pártok indíthatnak jelölteket.

Szlovákiában 500.000 szlovák koronát kellett befizetni ahhoz, hogy elindulhasson a választásokon egy párt, de 2%-os eredmény elérése után ezt az összeget visszakapja a szervezet.

#### 16. Vegyes jelölési rendszer

Az eddig bemutatott kétfajta jelölési típuson kívül megfigyelhető egy harmadik típusú ajánlási rendszer a vegyes. Míg az előzőleg ismertettek vagy csak ajánlást használtak vagy csak kauciót, addig ebben az esetben az előző két típust párhuzamosan használják egymással. Ezzel szeretnék a két rendszer előnyeit megtartani és hátrányait kiköszörölni.

Ausztriában, hogy egy jelölt megkapja indulási jogát kétfajta módon szerezheti meg a jelölést. Vagy három darab volt Nemzeti Tanács tagtól kap ajánlást, vagy a választási körzetétől függően kell 100 és 500 közti szavazói ajánlást összeszednie. Illetve 435 eurót<sup>75</sup> kell befizetnie az indulónak és ez az összeg nem jár vissza, ugyanis az óvadékot a választás lebonyolítására használják fel pl.: nyomtatványok, számítógépes rendszerüzemeltetés e stb.

Cipruson mindösszesen négy regisztrált választói<sup>76</sup> ajánlást kell megszerezni az indulónak. Míg biztosíték gyanánt 430 eurót<sup>77</sup> kell fizetni, ami abban az esetben, adják vissza, ha a jelölt a választásokon a szavazatok, legalább egyharmadát megszerzi.

Csehországban a pártoknak külön-külön tízezer ajánlást kell megszerezniük. Valamint húszezer cseh koronát kell befizetni a választás előtt legalább hatvan nappal a választási bizottságnak, ami abban az esetben jár vissza, ha a párt legalább hat százalékos eredményt ér el a választásokon (bejutási küszöb egy párt<sup>78</sup> esetében 5%).

Egyesült Királyságban a kandidálóknak legalább tíz választópolgár ajánlása kell és ehhez még ötszáz angol fontot kell fizetnie az indulónak, hogy ami öt százalékos választási eredmény esetében jár csak vissza az indulónak.<sup>79</sup>

Görögországban tizenkét választópolgár jelölhet valakit képviselőnek, amihez még száznegyvenhat eurót kell befizetnie az indulónak, és ahogyan Ausztriában így itt sem térítik azt vissza.

Hollandiában 11.250 eurót kell fizetni a pártoknak,<sup>80</sup> ami abban az esetben, jár vissza, ha párt a mandátumhoz szükséges szavazatok legalább 75% eléri, ami ha figyelembe vesszük, hogy a királyságban a bejutási küszöb 1%. De a kaució mellett ajánlásra is szükség van, még hozzá huszonöt aláírást kell megszereznie egy pártnak a listájához választókerületenként (ezekből összesen 18 van, eszerint összesen 450 aláírás kell összegyűjteni).

---

<sup>75</sup> Ausztriában a kauciót 1975-ben vezették be és akkor 325 dollár volt amit be kellett fizetni, majd ezt az összeget 1986-ban felemelték 430 dollárra, míg végül az utolsó változtatást 2002-ben hajtották végre amikor a mostani 435 euróban állapították meg a fedezet nagyságát.

<sup>76</sup> Cipruson 1980- óta kötelező a regisztrálás

<sup>77</sup> Office for Democratic Institutions and Human Rights: REPUBLIC OF CYPRUS PARLIAMENTARY ELECTIONS 22 May 2011 <http://www.osce.org/odihr/76197>

<sup>78</sup> A cseh választási törvény bünteti azokat a pártokat, amelyek szövetségben vagy koalícióban indulnak. Ugyanis miközben egy párt 5 addig két párt esetében már 10 három pártnál 15 míg a négy vagy annál nagyobb párt koalícióknál a bejutási küszöb 20 százalékos.

<sup>79</sup> Egyesült Királyság választási törvénye 1983. II. törvény 377§

<sup>80</sup> Office for Democratic Institutions and Human Rights: THE NETHERLANDS EARLY PARLIAMENTARY ELECTIONS 12 September 2012 <http://www.osce.org/odihr/97291>

Litvániában vagy regisztrált párt színeiben kell indulni és akkor csak kauciót kell letenni vagy, ha valaki függetlenül szeretne elindulni, akkor ahhoz 1000 jelölést<sup>81</sup> szükséges beszereznie egy kandidálónak. Az egyéni jelölteknek egy havi átlagbért kell kifizetni, ami csak abban az esetben, jár vissza, ha jelölt mandátumot szerez (tehát csekély a visszajárási arány). Míg azok a pártok, amelyek legalább 25 fős listát tudnak kiállítani azoknak 20 havi átlagbért, kell befizetniük, ami csak abban az esetben, jár vissza amennyiben a párt 5%-os eredményt ér el a választásokon, országos szinten.

Máltán 100 eurót kell befizetni, ami abban az esetben, jár vissza a jelöltnek, ha valaki a szavazatok 1/10-t meg tudja szerezni. Illetve négy ajánlás kell a regisztrált szavazóktól jelöltenként.

Végezetül van két olyan ország, amik kicsit kilógnak az eddigi felállított kategóriáktól, de leginkább még ebbe a csoportba lehet őket besorolni ez pedig Franciaország és Írország. Franciaország esetében csak ajánlást kérnek a kandidálóktól, pontosabban elég regisztrálnia magát a polgárnak, hogy elindulhasson ezt pedig még a választást megelőző péntekig megteheti.<sup>82</sup> Bár kauciót nem kell fizetni, ha valaki eléri az 5%-os szintet akkor valamennyit ad neki az állam kompenzálva költségeit, amit a választás során elköltött. A másik tagállam Írország, itt elég egy darab írásos ajánlás (vagyis itt is csupán elegendő regisztráltatnia magát az indulónak), ahhoz, hogy valaki elindulhasson.<sup>83</sup> De ezek mellé még ötszáz eurós letétet is kell fizetni, ami abban az esetben térül meg, ha valaki a leadott voksok egynegyedét megszerzi.<sup>84</sup>

Hazánkban ma már nem használják ezt a fajta cenzust, de 1938-as választások alkalmával igen. A rendszerváltás után legerőteljesebben 1999-ben került szó a bevezetésére, amikor az FKGP egy olyan elképzeléssel állt elő mely azt tartalmazta, hogy a jelölteknek 200 ezer forintot kell befizetniük és csak akkor járt volna vissza, ha a pályázó 2%-os eredményt ért volna el.

## **XI. Összefoglalás**

A dolgozat elejétől fogva arra keresi a választ, hogy mit is jelent pontosan és mit is takar a kandidálási cenzus fogalma, mennyire mutat egységes képet a mai Európai Unió

<sup>81</sup> Office for Democratic Institutions and Human Rights: REPUBLIC OF LITHUANIA PARLIAMENTARY ELECTIONS 14 October 2012 <http://www.osce.org/odihr/elections/98586>

<sup>82</sup> Választási kódex V. fejezet

[http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=98C609D04816FEA9D73744D4A275C3ED.tpdjo17v\\_3?idSectionTA=LEGISCTA000006148467&cidTexte=LEGITEXT000006070239&dateTexte=20130109](http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=98C609D04816FEA9D73744D4A275C3ED.tpdjo17v_3?idSectionTA=LEGISCTA000006148467&cidTexte=LEGITEXT000006070239&dateTexte=20130109)

<sup>83</sup> Ír választójogi törvény 1992. XXIII. törvény 46§ (1) pont

<sup>84</sup> Ír választási rendszer: <http://elections-en-europe.net/institutions/systeme-politique-irlandais/>

tagállamiban ez a fogalom. Mi számít általánosnak és mi, ami egyedi mondhatni ország specifikus? Az eddigiek alapján elmondható, hogy a cenzusi mechanizmusok a legtöbb országban hasonló belső logika mentén alakultak ki.

Elsőként fontos kiemelni, hogy az országokban egy kimondatlan belső kívánság alkotja meg a cenzusokat. Ez a belső gondolat, hogy az állam (jelentsen és értsen rajta a politikum galaxisa bármit is) a saját törvényhozásába csak és kizárólagosan olyan embereket jutasson be, akik arra méltóak és társadalom elfogadja őket és tisztelje a saját erejével megválasztott politikusokat.

A másik célja az államoknak, hogy javítsa a politikusokról kialakult sajnos általánosnak mondható képet miszerint a politikusok korruptak, rosszemberek és még számos negatív tulajdonsággal ruházza fel a „hétköznapi” aktív választójogával élő honpolgár.

A cenzusok változásáról elmondható az akár csak az elmúlt két évtized tapasztalatairól, hogy folyamatosan szélesítik azon személyek körét, akik élhetnek a passzív választójogukkal, mára talán a legnagyobb kizáró okot nem más, mint maga az állam idézi elő.

Az állam az által, hogy sok területen van jelen, akár kényszerből akár önkakarat miatt, vagy, mert túl nagy újra elosztószerepet vállal magára sok embert tesz ez által megválaszthatatlanná, hiszen olyan viszony rendszer épül fel a két fél között, ami meggátolja a polgárt abban, hogy szabadon tudjon mérlegelni a parlamentekben.

Jelen dolgozat úgy érzem sikeresen mutatott rá, az úgy nevezett „természetes kizáró okok” problémájára és a XXI. századra egyre inkább fenntarthatatlan létezésükre és mihamarabbi reformra szorulnak, egész Európában, köztük kiváltképp hazánkban is.

A kutatás végezetével megállapítható, hogy nincsen olyan cenzus rendszer, ami kivált képen segítené a jelölteket abban, hogy induljanak a választásokon. Mindegyik rendszer részre hajló, hol az ajánló cédula cenzusát erősítik meg túlságosan van, ahol a kaució nagyságát tartják magasan. Megint máshol az egyént büntetik azért, mert élni kíván, egy alkotmányos jogával megint máskor a több párti koalíciót sújtják a törvények.

A szerző reméli, hogy a dolgozat választ tudott adni az írás elején megfogalmazott kérdésre/kérdésekre, amely a kandidálási cenzusokra vonatkoztak remélem sikerült kiemelni a legfontosabb dimenziókat.

## Magyar kandidálási cenzusok

### Ajánló szelvény

Az 1848-as szabályozás értelmében bármely szavazójogosult polgárnak lehetősége volt egy valakit ajánlania, a törvény lehetőséget biztosított arra, hogy valakit többen is ajánljanak, de minimálisan egy ajánlást kellett szereznie.

Az 1874-es választási novella szintén megengedi, hogy bármely választópolgár bárkit ajánljon, a legnagyobb eltérés az 1848-as szabályozáshoz képest, hogy már minden javaslatot írásban is be kellett nyújtani (igaz lehetőség volt arra is, hogy a választás megkezdése után félórával is valaki leadja a jelölést).

1913-as törvény előírta, hogy a választ megelőző harmadik napon lehetett leadni az ajánlásokat, amelyhez legalább 50 választópolgár ajánlása kellett (egy személy csak egy embert ajánlhatott).

Az 1918. évi XVII. törvény szintén a szavazás előtti harmadik napig adott lehetőséget arra, hogy valakit jelöljenek a polgárok (pontosabban a választást megelőző harmadik napon kellett leadni a jelöléseket). Ugyan, úgy ahogyan a 1913-as törvény így most is 50 választópolgár ajánlása kellett. A többes jelölést ez a törvény is tiltotta, de ha valaki visszalépet vagy más okból kizárták a választásból, akkor a szavazópolgár, aki előzőleg őt jelölte mást ajánlhatott.

Az 1919. évi 5988. Miniszterelnöki számú rendelet értelmében a választásokat jelölés előzi meg, a jelöléseket a választás előtti nyolcadik napon kell bemutatni a választókerület székhelyén az arra kijelölt helyen. Egy jelöltnek minimálisan 500 ajánló szelvényt kellett összegyűjtenie ahhoz, hogy valaki indulhasson, többes jelölésre most sem volt lehetőség, de ha valaki visszalépet vagy kizártak, akkor a választó mást jelölhetett helyette.

Az 1922-es szabályozás értelmében, egy nyilvános választókerületben elég volt a választópolgárok 10%-nak az ajánlása ott ahol a választók száma maximum 10 ezer volt. Ahol több választó élt, mint 10 ezer ott legalább 1000 ember aláírása kellett az ajánláshoz. Míg lajstrom (lista) állításához a szavazópolgárok 10% kellett, de minimum 5000 szavazópolgár támogatása kellett.

Az aláíró íveket a választást megelőző nyolcadik napon kellett leadni, míg az íveket a választás előtt hat, héttel korábban lehetett át venni előre megszabott díj ellenében.

Az 1938. évi XIX. törvény értelmében mindenhol ahol listás szavazásra került sor kétszer annyit jelöltet kellett állítani ahány mandátumot meg lehetett szerezni. Az egyéni választókerületekben minimum 500 ajánlás kellett, míg a listás körzetekben ez a szám 1500 volt. Amennyiben viszont az ajánlás egy országos párt egyéni jelöltjére vonatkozott akkor

150, listás kerületben ugyan akkor jelöltenként 150 ajánlást kellett megszerezni, de akkor sem lehetett több mint 750. További cenzus volt, hogy az ajánlóknak a fele minimum 30 évnél idősebbnek kellett lennie.

Az 1945. évi VIII. törvény csak listás indulást engedélyezett, hogy kik vehetnek részt a választáson azt az Országos Nemzeti Bizottság állapította meg.

Az 1947-es választójogi törvény értelmében azok a pártok, amelyek már az 1945-ös választásokon is indultak csak annyi volt a kötelezettségük, hogy indulási szándékukat jelezzék. Az újonnan alakult pártoknak ez ennél bonyolultabb volt. Választókerületenként jelölhető képviselők számának az ötvenszeresét, de legfeljebb háromezer ajánlást kellett összegyűjteni.

Az 1966. évi III. törvény értelmében a választópolgárok választási gyűléseken tehetek javaslatot arra nézve, hogy kit szeretnének a törvényhozásba delegálni, a törvény értelmében elég volt egy ajánlás is.

Az 1970. évi III. törvény úgy határozott, hogy a Hazafias Népfront és szervei, a társadalmi szervezetek (pl.: Kommunista Ifjúsági Szövetség), üzemi és termelőszövetkezetek, dolgozók közössége vagy tagsága továbbá bármely választópolgár. Jelölt az lett, aki a jelölőgyűléseken a jelenlévők közül legalább egyharmada támogatta.

Az 1983-as választási törvény amellet, hogy átemelte az 1970-es törvény jelölési jogszabályát kiegészítette azzal, hogy egy választókerületben a jelölőgyűléseken a már korábban szavazatot kapott összes jelöltet szavazásra kellett bocsájtani. Egy személy akár több embert is ajánlhatott.

## Kaució

Az 1938-as választójogi törvényben meghatározták, hogy az ajánlási ívek előtt mennyi biztosítékot (ajánlást kellett fizetni). Így egyéni választókerületekben 2000 pengő, a két képviselős lajstromos kerületekben 3000 pengőt, míg az ennél nagyobb kerületekben jelöltenként 500 pengőt kellett fizetni, de maximum 5000 pengőt kellett fizetni.

## Korhatár

Az 1848. V. törvény és az 1878: XXXII. tc., egyaránt az aktív választójogot huszadik életév betöltéséhez kötötték, míg a passzív választójogot huszonnegyedik évhez volt erre szükség.

Az 1913-as XIV. törvény, amelyet bár elfogadtak, soha nem lépet hatályba, már eltérő választójogi korhatárt állapított meg. A műveltebb polgároknak<sup>85</sup> huszonnégy éveseknek kellett lenniük, míg, akik ezt nem teljesítették azoknak a harmincadik évet kellett betöltenie ahhoz, hogy szavazhassanak. A passzív választójoghoz egyaránt 30. életévet kellett betölteni.<sup>86</sup>

Az 1818. évi XVII. törvény egységesítette a választói korhatárt még pedig a huszonnegyedik életévet állapította meg, mind aktív<sup>87</sup> mind pedig a passzív választójog elnyeréséhez.

Az 1918. I. Néptörvény a választói korhatárt huszonnegyedik életévben határozta meg, míg a nőknél ezt huszonnégyben állapította meg. A passzív választójoghoz osztatlanul huszonnegyedik életév volt szükséges.

Az 1919. évi 5985. M. E. Számú rendelet mind két nemre egységesen 24. életév betöltését követelték meg a polgároktól. De volt egy felmentés is, miszerint amely személyek, akik 1918. november 1. napja előtt harctéri arcvonalbeli frontszolgálatot teljesítettek tizenkéthéten át azoknak nem kellett betölteni a huszonnegyedik életévet ahhoz, hogy választójogot kapjon. Passzív választójoghoz a harmincadik életévet kellett betölteni.

Az ezt követő 2200/1922. ME. Számú választójogi rendelet és majd az 1925-ös XXVI. törvénycikk is 24. évben határozta meg a választójog kritériumát a férfiak esetében. Az 1922-es szabályozás lehetőséget biztosított azon férfiaknak, akik arany, ezüst vagy bronz vitézségi érmet szerzettek, vagy a Károly-csapatkeresztet érdemelték ki, akkor is szavazhattak, ha még nem töltötték be a 24. életévet. Ugyan akkor mind két törvény lehetőségként hagyta meg, ha valaki egyetemet vagy főiskolát végzett, akkor is szavazhatott a törvényi életkor betöltése előtt is.

A nők esetében mindkét rendelkezés a korhatárt 30. életévhez betöltéséhez.<sup>88</sup> Annyi engedményt tett ugyan akkor a rendelet, hogy azon nők, akik saját magukat önállóan tartották fent magukat vagy egyetemet illetve főiskolát végeztek, de még nem töltötték be a harmadik x-et szintén szavazhattak. Illetve azon nők is szavazhattak, akik férjezettek voltak és legalább

---

<sup>85</sup> Főgimnáziumot, főreáliskola, katonai vagy polgári tanintézet utolsó évét is sikeresen elvégezte esetleg olyan munkakört töltött be ahová ilyen iskolai végzettség kellett.

<sup>86</sup> Ez alól csak azok kaptak felmentést, akik már a törvény beiktatása előtt már képviselők voltak.

<sup>87</sup> A kivételt azok képezték, akik arany, ezüst vagy bronz vitézséget kaptak, vagy Károly csapatkeresztet érdemelték ki. Illetve azok is kaptak választójogot huszonnégy év alatt akik segítőcsaládtagok voltak a választóknak (pl.: mezei gazdaságban állandó segítő)

<sup>88</sup> Klebersberg Kunó azért tartotta szerencsésnek, hogy a nők esetében felemeljék a választójogot, mert –mint érvelt- a háború következtében a nők kerültek túlsúlyban, a társadalomban így csorbulna az egyenlő szavazás elve.

három élő gyermeket szült és életben van.<sup>89</sup> A szabályozás a passzív választójog elnyeréséhez egységesen a harmincadik életév betöltéséhez kötötte.

Az 1938. évi XIX. választójogi törvény értelmében az aktív választójog elnyeréshez a férfiaknak a huszonhatodik (egyéni választókerületben ez harminc volt) míg a nők esetében a harmincadik életévet kellett betölteni, a passzív választójoghoz egységesen a harminc év kellett.

Az 1945. évi VIII. törvény értelmében a választójogot egységesen a huszadik életévet kellett betölteni, de az aktív antifasiszták már tizennyolc évesen szavazhattak. Az 1947. évi XXII. tc., alapján pedig húsz évesen lehet szavazni. Majd az 1949. évi XX. törvény a választójogot a nagykorúsághoz köti, amit tizennyolcadik életévnek felel meg és az óta ezen a téren nem történt változás.

## **Jogfosztás**

A régebbi választójogi törvények nem csak az összeférhetetlenségeket rögzítették, hanem azt is lefektették, hogy mely munkakör betöltése esetében veszíti el valaki a választójogát.

Az első ilyen törvény az 1874-es szabályozás volt mely értelmében: a katonák (a szabadságon lévők sem), a tengerészek és a honvédek<sup>90</sup> sem szavazhattak. Továbbá nem szavazhattak a csendőrök, a pénzügy, adó- és vámőrség legénysége, ahogyan kizárták az állami, a törvényhatósági és a községi rendőrség tagjait is.

Az 1913-as törvényben tovább élt ez a fajta cenzus. A fegyveres erők tisztjei, a csendőrtisztek, a katona lelkészek és a havi zsoldért katonáskodók, sem élhetnek szavazati jogukkal. Kizárták az állami, a törvényhatósági és a községi rendőrség tagjait is, de már nem vonatkozott a törvény a pénzügy örökre, a mező, erdő és hegy örökre stb.

Az 1918. évi XVII. törvény átvette az 1913-as szabályozást, de azzal egészítette ki, hogy akik népfelkelőként rész vesznek, a harcokban azok szavazhatnak. Majd az 1918-as I. Néptörvényben megjelent szabályozás nem tett ilyen cenzust.

Az 1919-es választási rendelet újra visszatért a régi szabályozáshoz, így a csendőröket és a rendőröket kizárta a választójogosultak közül.

Az 1922-es rendelet és majd az 1925-ös választójogi törvényben a cenzus kibővítve jelent meg. A fegyveres erők, a csendőrség és a rendőrség tagjain kívül, kizárta a

---

<sup>89</sup> Életben lévő gyermeknek számított az a gyermek is, aki hősi halált halt a háborúban.

<sup>90</sup> A honvédek vagy a honvédség 1848. május 17.-én alapították meg közel 200 ezer fővel. 1869-ben a Monarchia katonaságának, mint szerves kiegészítő részeként alakult újjá.

választásokból a folyamrendőrséget és a vámőrséget. Ugyan akkor engedélyezte a választásokon való részvételt azoknak, akik pénzügyőrségnél, a mező, erdő és hegy őrként stb. teljesítettek szolgálatot továbbá a fegyveres erők, csendőrök, rendőrök stb. esetében, akik szabadságon voltak.

### **Természetes kizáró okok**

Az 1848 V. tc., körülhatárolta, hogy mely bűncselekmény elkövetése von maga után kizárást a választójogból. Így a hazaárulók, a gyújtogatók, a csempészek és a gyilkosok voltak azok, akik nem élhettek ezzel a jogukkal.

Az 1874. évi XXXII. törvény szerint, akik vizsgálati fogságban voltak nem gyakorolhatták választási jogukat, ahogyan a börtönbüntetésüket töltők, és akiknek a politikai jogukat, megvonták. Érdekesség, hogy a törvény külön nem tesz említést az elmebetegekről mindösszesen annyit jegyez meg, hogy akiknek nincs önjogúsága (nem áll atyai, gyámi vagy gazdai hatalom alatt) nem szavazhat.

Nem szavazhatott az 1913. évi XIV. törvény alapján az, aki az elmúlt két év alatt legalább 5 koronát meghaladó büntetést szedett össze nyilvános részegeskedés miatt. Természetesen azok sem szavazhattak, akiket a bíróság elzárásra ítelt vagy megfosztotta szavazati jogától. Kizáró ok volt, ha valaki osztály, nemzetiség, vallás vagy a házasság intézménye ellen intézet uszító beszédet. A törvény kizárta azokat is a választójogból, akik húsz év alatti tisztas asszonyokat bordélyházban akarták dolgoztatni akaratuk ellenére vagy szexuális bűncselekményt hajtottak ellenük végbe. További kizáró ok volt, ha valaki választási bűncselekményt hajtott végre (ilyenek minősült pl.: ha valaki választási jelvény/zászló helyett pénzt adott) azt 10 évre tiltották el a választásoktól.

A kizárásokat az 1918-as XVII. törvény nagy részében átemelte az előző 1913-as törvényből, de pár dologgal kiegészítette azt. Így azokat is kizárta a választójogosultak közül, akik a királyt megsértették, akik kémkedtek, azon csoportokat is kizárták, akik hatósági csoportot akadályozták munkájuk elvégzésében. De a törvény a közveszélyes munkakerülőket is kizárta a választójogosultak közül. A törvény továbbiakban megtiltotta, hogy azok induljanak jelöltként a választásokon, akik két év vagy annál nagyobb szabadságvesztést kapott.

1919-es Friedrich fajta választójogi rendelet értelmében nem rendelkeztek választójoggal, akik bűnvádi eljárás alatt álltak illetve azok sem szavazhattak, akiket a bíróság jogerősen elítélt. De azok sem élhettek e jogukkal, akik erkölcsrendészeti ellenőrzés alatt álltak vállalkozásuk miatt.

Az 1922-es Bethleni szabályozás tovább vitte az 1913-ban elkezdett gyakorlatot, és aki nyilvánosan részegeskedett és ez miatt büntetést kapott nem szavazhatott. Annyi módosítás történt, hogy a bírság összeg összegét 50 korában határozták meg, mely megfizetése óta legalább egy évnek el kellett telnie.

### **Cselekvőképesség korlátozása – Gondnokság – Gyámság**

Ez az egyik legtrébbi cenzus, ami mindegyik választójogi szabályozásban megtalálható volt, valamilyen szinten.

Az 1848-as törvény és az 1874-es törvény úgy rendelkezett, hogy azok nem szavazhatnak, akik atyai, gyámi vagy gazdai hatalom<sup>91</sup> alatt állnak. Az 1913-as és az 1918-as törvények kizárják a választásra jogosultak közül mindazokat, akik gyámság alatt élnek vagy kiskorúságuk lett meghosszabbítva. Az 1918. évi XVII. törvény megfosztotta azon személyeket a választójogától, akiktől atyai gyámságát elvették, illetve akik kikerültek az atyai gyámság alól azok még közel két éven át nem szavazhattak.

Az 1918-as I. Néptörvény mindösszesen annyit szabályozott, hogy aki gondnokság alatt áll vagy a kiskorúsága lett meghosszabbítva nem szavazhat. 1919-es 5958. Miniszter Elnöki rendelet, az 1922. év 2200 M.E., számú rendelet és az 1925. évi XXVI. törvény is ebben a tekintetben visszatért az 1918. évi XVII. törvényhez. Változás majd csak az 1938. évi XIX. törvényhozott, itt is csak annyi lett a módosítás, hogy az olyan anyáktól is elvették a választójogot, akiknek a gyermekének a gyámságát másnak adták oda.

Az 1945. évi VIII. törvény nem rendelkezett külön azokkal, akik gyámság vagy gondnokság alá helyeztek.

### **Állampolgár**

Az 1848. V. törvény annyit ír e cenzusról, hogy valakinek vagy született állampolgárnak kell lennie (beleértve a csatolt területeket is),<sup>92</sup> vagy honosítottnak kell lennie. 1874. évi választójogi novella továbbra is csak azoknak biztosította a választást, akik magyar honossággal rendelkeztek.

1913. évi választójogi törvény úgy rendelkezett, hogy azok, akik a választást megelőző 10 évben szerezték meg az állampolgárságot (vagy lettek vissza honosítva) nem élhettek

---

<sup>91</sup> Gazdai hatalom: olyan személyek, akik kereskedő vagy ipari tanoncok, valamint köz és magánszolgálatban álló cselédek és szolgák. Megemlítendő, hogy a gazdatiszteket nem vették bele a törvényben-

<sup>92</sup> Kapcsolt részek más néven partes adnexae a Horvát-Szalvón-Dalmát társországoakat értették alatta, későbbiekben ez kiegészült Kraszna, Középszolnok, Zarád vármegyékkel valamint Kővár vidékével és Zilah városával is a fogalom.

választójogukkal. Ezt a szabályozást követte az 1918-as XVII. választási törvény is. 1918. november 23.-án elfogadott választásjogi szabályozás értelmében az szavazhatott, aki hat éve óta magyar állampolgár.

1919. november 17-én hozott 5985. számú Miniszterelnöki rendelet értelmében azok kaptak szavazati jogot, akik legalább hat éve magyar állampolgárnak mondhatta magát – nemtől függetlenül.

1922. évi 2200 M.E., számú rendelet és majd az 1925-ös választási törvény illetve az 1938. évi XIX. váálasztási törvény is 10 évben határozta meg az állampolgárság meglétének a kritériumát.

## Lakhatás

Az 1913. évi 13. törvény értelmében a szavazás jogosultság egy éve ugyan abban a településen kell élnie vagy egy esztendő leforgása alatt maximum egyszer változtatott lakhelyet.<sup>93</sup> Ugyan akkor ez a törvény engedte meg először azt, hogy olyan magyar állampolgár is szavazhat, akinek nincs állandó magyarországi lakcíme.<sup>94</sup>

Az 1918-as XVII. törvény átvette az előző 1913-as választójogi törvény szabályozását. Annyival bővítette ki a törvényt, hogy akik katonai szolgálatot teljesítettek, és ez által nem tartózkodtak lakóhelyükön szintén szavazhattak.

Az 1919. évi 5985. számú M. E kijelentette ahhoz, hogy valaki aktív szavazati joggal rendelkezzen fél év óta ugyan abban a községben vagy lakásban kell élnie.

Az 1922-es választójogi rendelet az egyhelyben lakást módosította, így már minimum két éves egyhelyben lakást írt elő a polgároknak. Megengedte, hogy aki az elmúlt két év alatt egyszer módosította a lakhelyét az szavazhatott feltéve, hogy előtte két esztendőn át nem módosította lakhelyét.<sup>95</sup> Szintén nem vonatkozott azokra ez a szabály, akik külföldön teljesítettek szolgálatot, akár állami megbízásból akár állami cég képviselőjeként járt el.

Az 1925-ös szabályozás nagyrészt az előző választói rendeletre épített e téren is, de történtek módosítások is. Így akik olyan területről jöttek, ami a Trianoni békeszerződés

---

<sup>93</sup> Természetesen a törvény rendelkezett kivételekkel, így nem kellett egy éves egyhelyben lakást igazolnia aki: olyan, helyen dolgoztak, ami nyilvános számadásra voltak kötelezve (pl.: állami vállalat, községi alkalmazottak); vagy bevett valláshoz tartozó lelkész, vagy egyetemet esetleg főiskolát végzett és állandó munkahellyel rendelkezik, vagy az Országos Színészegyesület tagja.

<sup>94</sup> A törvény a király, a kormánytól vagy az Osztrák Magyar Monarchia közös miniszterei által kinevezett személyek, akik külföldön teljesítettek szolgálatot. Szintén e kategóriába tartoztak azon cégek képviselői, akik nyilvános számadásra voltak kötelezve.

<sup>95</sup> Továbbiakban nem vonatkozott ez a szabály: a bevett vagy törvényesen működő egyházak lelkészeire, nyilvános vagy más tanintézet tanítójára, nyilvános számadásra kötelezett alapítvány, vállalat stb. dolgozójára, Országos Színészegyesület tagjára, nyugalmazott köz és magán tisztviselőre és katonai havidíjasra sem,

értelmében már országhoz került és ezt jelezték a helyi hatóságoknál. Azokra sem vonatkozott ez a szabály, akik hadifogságból tértek haza (illetve feleségeikre is vonatkozott ez a kedvezmény).

Az 1938. évi XIX. számú törvény ezt a cenzust is módosította, mely értelmében az egy helyben lakás idejét hat évben állapította meg.

## Egyéb

1848-as szabályozás szavazati jogot biztosított azoknak, akik a városi polgárok voltak és így szavazati joggal rendelkeztek, még akkor is, ha egyébként a többi cenzust nem tudták teljesíteni. Továbbiakban joga volt szavazni azoknak is akik a törvény megalkotása előtt szavazati joggal rendelkeztek. Tehát a törvény nem hajtott végre jogfosztást. A 1874:33 törvénycikk kizárta azokat a választójogosultságból, akik cselédek, ipari vagy kereskedő tanoncok voltak illetve a magán és közszolgálatban lévő szolgákat is. Szintén az 1874-es szabályozás értelmében szavazati jogot nyertek azok, akik az 1848 és 1872-ig készített választási névjegyzékekbe bekerültek. Mind a két Bethleni szabályozás lehetőséget nyújtott az úgy nevezett „régén jogon” való szavazásra.<sup>96</sup>

Az 1913-as törvény a választásra jogosultakat foglalkoztattak számát kibővítették, így már szavazhattak akik, önálló vállalkozást folytattak (illetve akik ebben a vállalkozásban besegítenek, mint családtagok) vagy akik egy magáncégnél dolgoznak három éve. Illetve katonák és csendőrök, akik altiszti fokozatig jutottak el.

Továbbá kizárási ok volt, hogy ha valaki bordélyházat üzemeltetett vagy olyan személlyel élt egy háztartásban, aki illet működtetett (ez tovább élt az 1918. évi XVII. törvényben is). Az 1918. évi I. néptörvény annyi kikötést tett, hogy akinek vállalkozása vagy üzlete ellen erkölcsrendészeti ellenőrzés folyik, szintén elveszti választójogát. 1922-es szintén A Friedrich fajta rendelet elkészültekkor figyelembe, hogy sok olyan katona is részt vett az I. Világ Háborúban, akik még az új választási törvény értelmében sem szavazhattak volna. Így akik 1918. november 1. előtt harctéren arcvonali szolgálatot teljesített szintén szavazhatott még akkor is ha még nem töltötte be a huszonegyedik életévét.

---

<sup>96</sup> Gyakorlatban ez azt jelentette, hogy akiket az 1918-as érvényes országgyűlési képviselő-választó jogi névjegyzékbe felvettek azok szavazhattak az 1922-es szavazáson is függetlenül attól, hogy az érvényben lévő választójogi szabályozásnak megfeleltek vagy sem.

## Műveltségi

Az 1848-as szabályozás értelmében szavazati jogot kaptak: tudorok, sebészek, ügyvédek, mérnökök, akadémiai művészek, tanárok, a magyar tudós társaság tagjai, gyógyszerészek, lelkészek, segédlelkészek, községi jegyzők és iskolatanítók.

1874. évi szabályzás értelmében azon személyek, akik Akadémiai tagok, kinevezett tanítók és tanárok, kisdédóvók, orvosok, gyógyszerészek, okleveles gazdák, mérnökök, jegyzők, a hivatalosan alkalmazott lelkészek és segédlelkészek mentesültek minden vagyoni cenzus alól és szavazhattak.

Az 1913-as törvény a műveltségi cenzust továbbra is fenntartotta, de már lehetőség nyílt arra, hogy ezt a cenzust valaki felmentést kapjon, ha kellő nagyságú adót tudott fizetni. Az első kategóriába a főgimnáziumot, főreáliskola, katonai vagy polgári tanintézet utolsó évét is sikeresen elvégezte esetleg olyan munkakört töltött be ahová ilyen iskolai végzettség kellett csak a rájuk vonatkozó huszonnegyedik életév betöltését kellett teljesíteniük más cenzus rájuk nem vonatkozott.

A második kategóriába azon személyek tartoztak, akik az elemi iskola hat osztályát sikerrel befejezték, vagy ezzel, egyenrangú iskolavégzettséggel rendelkeztek.<sup>97</sup> A harmadik kategóriába azon személyek kerültek, akik bár írni és olvasni tudtak, de nem végezték el a hat osztályt azokra más további szabályok vonatkoztak. Míg az utolsó negyedik kategóriába azon személyek kerültek, akik analfabéták voltak, de megfelelő vagyoni cenzussal rendelkeztek.

További feltétel volt, hogy aki tudott írni és olvasni, azon személyek mind beszédben mind pedig írásban is birtokolják a magyar nyelvet.

Az 1918. évi XVII. tc., értelmében azok kaptak választójogot, akik sikeresen befejezték az elemi iskola hatodik osztályát, de mint ahogyan az előző választási törvény esetében itt is voltak kivételek (ilyenek minősült pl.: aki nyolc holdas ingatlan tulajdona volt vagy azok is, akik Károly csapatkeresztet érdemeltek ki). Változást jelentett az is, hogy nem volt kötelező csak magyarul írni és beszélni, hanem bármely más az országban használt nyelven is megfelelt (a törvény nem részletezi, hogy a magyaron kívül mit tart annak csak egy utalás van arról, hogy majd egy miniszteri rendelet fogja ezt szabályozni). Ugyan akkor képviselőjelölt csak az lehetett, aki mind írni mind pedig beszélni tudott magyarul.

1918. 1. néptörvény csak a nőktől követelte meg azt, hogy tudjanak írni és olvasni (beszélni nem) bármely hazai nyelven.

---

<sup>97</sup> Ilyenek minősült pl.: a polgári iskola második osztálya vagy az iparos- és kereskedő tanonciskola harmadik osztályát

Az 1919. novemberi szabályozás, bár a nőknek ugyan, úgy ahogyan a férfiaknak 21. életévhez adta a választójogot egy plusz műveltségi cenzust is felállított mellé. Így csak azon nők élhetnek e jogukkal, akik írni és olvasni is tudtak.

1922-es Bethlen miniszterelnök által kiadott rendelet értelmében a férfiaknak négy elemivel, míg a nőknek hat elemivel<sup>98</sup> kellett rendelkeznie, ahhoz hogy aktív választójogot kapjon. Bár azon nők is szavazhattak, akiknek csak 4 elemjük volt feltéve, ha férjezettek voltak és legalább már három gyermekük volt. A nőknél továbbra is megtartották a hat elemi osztály elvégzését csak azon nők számára volt elegendő a négy elemi, akik szültek három törvényes gyereket és legalább három életben is van, amennyiben egy nőnek fia esetleg fia a harctéren haltak hősi halált úgy őt/őket is életben lévő gyerekeknek kellett tekinteni. Az 1925-ös Lex Bethlen a férfiak és a nők esetében is átvette az 1922-es szabályozást.

Az 1925-ös választási törvény (és majd az 1938-as is ezt átvette) annyi módosítást hajtott végre, hogy kijelentette, hogy csak azok lehetnek képviselők, akik legalább hat osztály elemi sikeresen elvégezték vagy legalábbis ilyen fokú iskolai végzettséggel rendelkeznek. A további választási szabályozások továbbá nem állítottak fel ilyesfajta cenzust.

## Vagyoni Cenzus

Az 1848-as szabályozás értelmében szavazati joga volt annak, akinek (vagy feleségével esetleg gyerekével együtt) egynegyed jobbágytelke<sup>99</sup> van. Joga volt szavazni annak is akinek 300 ezüstforint értékű városi háza volt, vagy 100 forint értékű fizetéssel rendelkezett. Ezen kívül aktív választójoga volt azoknak a férfiaknak is, akik kézművesek, iparosok, kereskedők voltak és rendelkeztek saját műhellyel vagy gyárral és legalább egy segéddel dolgoznak.

1874-es szabály értelmében, akik csőd alatt álltak és azok, akik adóhátralékkal rendelkeztek nem szavazhattak. Bár az utóbbit 1899: XV. tc., kivette a censusok közül. A szabályozás nem ezek voltak a legnagyobb censusa, hanem vagyoncensus megléte, még pontosabban annak megfogalmazása. A törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú településeken a census 32 korona tiszta jövedelem volt.<sup>100</sup> a nagy és kisközségekben az úrbéri ¼- telek utáni vagyoni census volt a legtöbb problémát. Mivel a törvény nem pontosan szabályozta, hogy mekkora is az ¼ úrbéri telek így ez volt, hogy meggyénként is

<sup>98</sup> A nők esetében lehetőség volt arra, hogy más tanintézet ezzel egyenrangú osztályát sikerrel befejezte.

<sup>99</sup> A jobbágyteleknek nem volt fix nagysága 25-30 hold között mozgott a nagysága.

<sup>100</sup> Vagy olyan földdel rendelkeztek, aminek 16 forint tisztajövedelemmel rendelkeztek a földadó után és olyan lakással is rendelkeztek, amelyeknek legalább három lakrésze van.

eltérő volt.<sup>101</sup> A kialakult forma végül is inkább a hasonló földadóminimum lett. Akik nem rendelkeztek ingatlanjukból származó választójoggal még élhettek a választójogukkal amennyiben bizonyítani tudták, hogy évente 210 koronás adóköteles jövedelmük van. A községekben a kézműveseknek azt kellett igazolniuk, hogy legalább egy tanonc után fizetnek adót. A kialakult helyzetet tovább bonyolította, hogy azon a területeken ahol érvényben volt az 1848. erdélyi II. törvénycikk megint másmilyen vagyoni cenzust állapítottak meg. Szintén elég 1848 után, ha egy kézműves igazolta, hogy legalább folyamatosan egy segéddel dolgoznak.

Az 1913-as XIV. törvény elég változatos szabályozást vezetett be a vagyoni cenzust tekintetében. Akik magasabb iskolát végeztek semmilyen vagyoni cenzussal nem sújtották. Akik hat osztályt elvégeztek az elemiből azoknak legalább két korona adót fizetniük, olyan személyek, akik bár írni-olvasni tudtak, de nem végezték el a hat elemi osztályt azoknak évi 20 koronás adót kellett fizetniük. Akik analfabéták voltak azoknak legalább évi 40 koronás adót kellett fizetniük, ahhoz, hogy élhessenek szavazati jogukkal.

Elvesztették a szavazati jogukat azok, akik ellen csődeljárás volt indítva. További vagyoni cenzusnak volt tekinthető az is, ha valaki valamely pénztártól segélyt, ellátást, hozzájárulást stb. kapott, de a törvény azokat is kizárta, akiknek a gyerekei ösztöndíjat kaptak a választást megelőző egy évben.

Az 1918. évi XVII. törvény a vagyoni cenzust évi tíz koronaadó megfizetéséhez kötötte. 1918. évi I. néptörvény értelmében nem szavazhattak azok, akik közsegélyből éltek, vagy akik ellen csődeljárás folyt.

Az 1922-es választójogi szabályozás értelmében, akik ellen csődeljárás volt indítva nem szavazhattak. Szintén kizárták azokat, akik közsegélyből élnek illetve azokat, akik az utolsó segély óta még nem telt el egy esztendő.

## II. Számú melléklet, további kizárások

1. Köztársasági elnök,
2. az Alkotmánybíróság tagja,
3. az alapvető jogok biztosa és helyettese,
4. az Állami Számvevőszék elnöke, alelnöke és számvevője,

---

<sup>101</sup> Bács-Bodrog, Temes, Torontál és Brassó vármegyékbe valamint Szörény megyében tíz, 1600 négyszögöles hold, illetve Közép-Szolnok, Kraszna, Zaránd megyékben, Kővár vidékén és a Jászkun és Hajdu kerületekben nyolc, 1200 négyszögöles hold volt egyenlő ¼ úrbéri telekkel

5. a Magyar Nemzeti Bank elnöke, alelnöke, ügyvezető igazgatója, igazgatóságának tagja,
6. bíró,
7. ügyész,
8. állami vezető - a Kormány tagja és az államtitkár kivételével -,
9. kormányzati szolgálati jogviszonyban vagy közszolgálati jogviszonyban álló személy, közigazgatási szerv munkavállalója,
10. az önkéntes tartalékos szolgálati jogviszony kivételével a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló törvény és a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló törvény szerinti jogviszonyban álló személy,
11. a Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodó Zrt. alkalmazottja, illetve igazgatóságának vagy felügyelő bizottságának tagja,
12. a Közbeszerzési Hatóság keretében működő Tanács tagja.
13. országos vagy regionális terjesztésű politikai napilap szerkesztőségének vezetője vagy annak helyettese,
14. a Magyar Távirati Iroda Nonprofit Zrt. vezérigazgatója és vezérigazgató-helyettese,
15. a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyongazdálkodó Alap, a Magyar Rádió Nonprofit Zrt., a Magyar Televízió Nonprofit Zrt., és a Duna Televízió Nonprofit Zrt. vezérigazgatója és vezérigazgató-helyettese,
16. a Közszolgálati Közalapítvány Kuratóriumának elnöke és tagja,
17. az országos vagy körzeti rádió vagy televízió vezetője.
18. olyan állami részesedéssel működő gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselője, felügyelőbizottsági tagja, vezető állású munkavállalója, amelyben az államot 10%-nál nagyobb szavazati jog vagy részesedés illeti meg,
19. olyan gazdálkodó szervezet 5%-ot meghaladó szavazati joggal vagy részesedéssel rendelkező tagja vagy részvényese, vezető állású munkavállalója, amely gazdálkodó szervezet közvetlen vagy közvetett kizárólagos vagy többségi tulajdonosa külföldi állam, külföldi helyhatóság vagy nemzetközi szervezet,
20. olyan gazdálkodó szervezet 5%-ot meghaladó szavazati joggal vagy részesedéssel rendelkező tagja vagy részvényese, vezető állású munkavállalója, amely gazdálkodó szervezet közvetlen vagy közvetett kizárólagos vagy többségi tulajdonosa belföldi vagy külföldi egyház,

21. olyan gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselője, felügyelőbizottsági tagja, vezető állású munkavállalója, amelyben helyi önkormányzatnak, nemzetiségi önkormányzatnak, helyi önkormányzatok társulásának, fejlesztési tanácsnak, közalapítványnak, az államháztartás valamely alrendszerébe sorolt köztestületnek kizárólagos vagy közvetlen vagy közvetett többségi részesedése van,
22. olyan gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselője vagy felügyelő bizottsági tagja, vezető állású munkavállalója, amelynek legalább 10%-os társasági részesedése a megválasztásától (kinevezésétől) számított két éven belül került ki a magyar állam vagy külföldi állam, helyi önkormányzat, helyi önkormányzati társulás, fejlesztési tanács vagy külföldi helyhatóság tulajdonából,
23. a képviselői megbíztatás fennállása alatt, illetve annak megszűnésétől számított két évig a közbeszerzésekről szóló törvény hatálya alá tartozó szervezettel a törvény hatálya alá tartozó beszerzések teljesítésére irányuló szerződéses viszonyban álló gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselője, felügyelő bizottsági tagja, vezető állású munkavállalója,
24. a képviselői megbíztatás fennállása alatt, illetve annak megszűnésétől számított két évig koncessziós társaság vezető tisztségviselője, felügyelő bizottsági tagja, vezető állású munkavállalója, valamint
25. a tőkepiacról szóló törvény szerinti pénzügyi ágazatban működő pénzügyi szervezet kizárólagos vagy többségi tulajdonosa, vezető tisztségviselője, vezető állású munkavállalója,
26. olyan gazdálkodó szervezetben tulajdoni részesedéssel rendelkező tag vagy részvényes, amely a nemzeti vagyonról szóló törvény szerint nem minősül átlátható szervezetnek,
27. az államháztartás alrendszeréből, európai uniós forrásokból vagy nemzetközi megállapodás alapján finanszírozott egyéb programokból származó, egyedi döntés alapján, az államháztartáson kívüli természetes személyek, jogi személyek és jogi személyiséggel nem rendelkező egyéb szervezetek - ide nem értve a társasházat - számára nyújtott támogatások odaítélése céljából létrehozott szerv vezetője, tagja, illetve a szerv döntésének előkészítésében vagy meghozatalában közreműködő személy.
28. akinek az állammal szemben - a lehetséges jogorvoslati eljárások kimerítését követően - köztartozása áll fenn, és azt az erről szóló értesítés kézhezvételétől számított hatvan

napon belül - részletfizetés vagy fizetési halasztás esetén az ezt engedélyező határozat rendelkezéseinek megfelelően - nem rendezi.

## Irodalomjegyzék

- A huszonötök Európai Szerkesztette: Kiss J. László Osiris kiadó, Budapest 2005
- Alkotmánytan I. Szerkesztette: Kukorelli István Osiris kiadó, Budapest 2007
- Alkotmánytan Szerkesztette: Kukorelli István: Századvég 1992
- Bayer József: A politikatudomány alapjai, Napvilág kiadó, Budapest 2000
- Bihari Mihály – Pokol Béla: Politológia Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 2000
- Dezső Márta – Tóth Zoltán: Választás és választási eljárás Rejtjel kiadó Budapest 2002
- Domenico Fisichella: A politikatudomány alapvonalai Osiris Budapest, 2000
- Enyedi Zsolt-Körösényi András: Pártok és Pártrendszerek. Osiris Budapest 2001
- Európai politikai rendszerek, szerkesztette: Kardos József –Simándi Irén, Osiris kiadó Budapest 2002
- Fábián György – Kovács László Imre: Parlamenti választások az Európai Unió Országában (1945 – 2002) Osiris kiadó Budapest 2004
- Haskó Katalin – Hülvely István: Bevezetés a politikatudományban, Osiris kiadó 2003
- Horváth Zoltán-Tar Gábor: Az Európai Parlament Földkör kiadó Budapest 2004
- Nemzeti Alkotmányok az Európai Unióban szerk: Trócsányi László-Badó Attila, KJK\_erszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft Budapest 2005
- Politika és Politikatudomány, Szerkesztette: Gallai Sándor és Török Gábor, Aula kiadó Budapest 2005
- Politikatudományi Enciklopédia Szerkesztette: Vernon Bogdanor, Osiris kiadó, 2001
- Püski Levente: A Horthy rendszer Pannonica, Budapest 2006
- Sári János: Alapjogok Alkotmánytan II. Osiris: 2000 Budapest
- Törekvések és lehetőségek a XXI. század elején Szerkesztők: Kozma Tamás és Perjés István ELTE Eötvös Kiadó, 2011

Folyóiratok:

[Ankerl Géza](#) Az emberi jogok viszonylagossága [Új folyam XXI. 1-2. szám](#)

Bodnár Eszter: A választási eljárás néhány aktuális problémája

Collega XI. évfolyam 2–3. szám

HALLÓK TAMÁS: „A VÁLASZTÁSI RENDSZER A RÉSZVÉTEL SZEMSZÖGÉBŐL  
Sectio Juridica et Politica, Miskolc, Tomus XXVIII. (2010). pp. 209-228

Jakab Nóra: A cselekvőképesség elméleti háttéréről  
és a szellemi egészség jogáról MISKOLCI JOGI SZEMLE 5. évfolyam (2010) 1. szám

Láncos Petra Lea: Részvételi jogok és a nyelvi sokszínűség  
az Európai Unióban MISKOLCI JOGI SZEMLE 4. évfolyam (2009) 2. szám

Lovas András: Választási rendszer, választójog – reform? Polgári Szemle: 2009. április – 5.  
évfolyam, 2. szám

Máthé Gábor A polgári államszervezet kiépülése Magyarországon Rubicon [1996/4-5. Államtörténet](#)

Rácz Zoltán: A vezető állású munkavállalókra vonatkozó speciális összeférhetlenségi szabályok Jogi Iránytű 2011/4

Ruszoly József Az elveszett intézmény Hitel 2003 szeptember

Simándi Irén: A nők parlamenti választójogának története Magyarországon, 1919–1945 Rubicon: [2009/4. Nőtörténelem](#)

Tóth Károly: ... és az Alkotmánybíróság? [http://dieip.hu/2010\\_4\\_3\\_szam.pdf](http://dieip.hu/2010_4_3_szam.pdf)  
Varga Csaba: Joguralom? Jogmánia Valóság 2002. szeptember XLV. évfolyam 9. szám

Internetes letöltések

„A választójog gyakorlását csak azoknak a külhoni állampolgároknak kellene biztosítani, akik valóban kötődnek az anyaországhoz”

<http://www.valasztasirendszer.hu/?p=1940362>

16 évre csökkentené a választójog korhatárát a KDNP

[http://nol.hu/belfold/16\\_evre\\_csokkentene\\_a\\_valasztojog\\_korhatarat\\_a\\_kdnp](http://nol.hu/belfold/16_evre_csokkentene_a_valasztojog_korhatarat_a_kdnp)

A brit választási lóverseny

<http://www.origo.hu/nagyvilag/20050504abrit.html>

A demokrácia nincs kifulladásban! [http://nol.hu/noller/a\\_demokracia\\_nincs\\_kifulladoban](http://nol.hu/noller/a_demokracia_nincs_kifulladoban)

A görög választási rendszer

<http://www.sartiradiolive.com/index.php/cikkek/57-goeroegorszag/420-a-goeroeg-valasztasi-rendszer>

A misztikus 13-as – kisebbségi képviselő a Fidesz választójogi törvényjavaslatában

<http://www.politicalcapital.hu/blog/?p=1936836>

A választási eljárással kapcsolatos főbb alkotmánybírósági döntések

<http://www.jogiforum.hu/hirek/14189>

A választások története Magyarországon

[http://fn.hir24.hu/itthon/2006/01/13/valasztasok\\_tortenete\\_magyarorszagon/?action=PrintPage](http://fn.hir24.hu/itthon/2006/01/13/valasztasok_tortenete_magyarorszagon/?action=PrintPage)

Egyenlőtlen választójogunk

<http://www.168ora.hu/itthon/valasztasok-ajanlozelveny-political-capital-alkotmanybirosag-valasztojog-52469.html>

Együtt zsugorítaná a parlamentet az MDF és az SZDSZ

<http://www.origo.hu/itthon/20090304-valasztasi-torveny-megreformalna-a-valasztasokat-az-mdf-es-az-szdsz.html>

Halasi Endre: A kopogtatócédulák fényes jövője: <http://www.meltanyossag.hu/node/1014>

Herédi Máté-Paár Ádám: Nem jár egyedül

[http://www.meltanyossag.hu/files/meltany/imce/doc/kp-kaucio-dilemma\\_k-100330.pdf](http://www.meltanyossag.hu/files/meltany/imce/doc/kp-kaucio-dilemma_k-100330.pdf)

Hippler, Joahen: A demokratizálás, mint uralmi forma - A harmadik világ a hidegháború után  
<http://www.eszmelet.hu/index3.php?act=period&lang=hu&item=873&info=Eszm%C3%A9let%20foly%C3%B3irat,%2029.%20sz%C3%A1m%20%281996.%20tavasz%29&auth=Joachen%20Hippler>

Kispályán játszanak a választási rendszerrel a pártok

<http://www.origo.hu/itthon/20090209-valasztasi-rendszerek-lista-vagy-egyeni-aranyos-vagy-tobbsegi.html>

László Róbert: Jelöltelhárítás

<http://www.168ora.hu/itthon/valasztasok-ajanloszelveny-political-capital-feketepiac-parlamenti-kuszob-52216.html>

Magyari Péter: A választási csalás a kopogtatóval kezdődik <http://index.hu/belfold/kopog9567>

Molnár Gusztáv: A különleges demokráciákról, avagy a tartalommal rendelkezz

[http://www.provincia.ro/cikk\\_magyar/c000455.html](http://www.provincia.ro/cikk_magyar/c000455.html)

Mult-kor: Választójogi reformtörekvések <http://www.mult-kor.hu/cikk.php?id=98>

Ombudsman: sérül a fogyatékos emberek választójoga

[http://hvg.hu/itthon/20090520\\_szabo\\_mate\\_ombudsman](http://hvg.hu/itthon/20090520_szabo_mate_ombudsman)

[Pető Andrea–Szapor Judit](#) A női esélyegyenlőségre vonatkozó női felfogás hatása a magyar választójogi gondolkodásra 1848–1990 <http://www.philinst.hu/recepcio/htm/7/705.htm>

Pölöskei Ferenc: Tisza István és Bethlen István választójogi koncepciójának összevetése

[http://www.xxszazadintezet.hu/rendezvenyek/valasztasok\\_es\\_nepakarat\\_tudom/poloskei\\_ferenc\\_tisza\\_istvan\\_e.html](http://www.xxszazadintezet.hu/rendezvenyek/valasztasok_es_nepakarat_tudom/poloskei_ferenc_tisza_istvan_e.html)

Romániában bevezetik a többségi választási rendszert

<http://kitekinto.hu/karpat-medence/2012/05/23/romaniaban-bevezetik-a-tobbsegi-valasztasi-rendszert>

Spirk József: Börtönlakóból is lehet parlamenti képviselő

<http://index.hu/belfold/2010/01/07/bortonlakobol-is-lehet-parlamenti-kepviselo/>

Sztojcev Iván: Új választási rendszer: nem olcsóbb, de bonyolultabb

<http://www.vg.hu/kozelet/politika/uj-valasztasi-rendszer-nem-olcsobb-de-bonyolultabb-386430>

Tamara Judit: Továbbra is kötelező szavazni Luxemburgban

[http://kitekinto.hu/europa/2012/11/04/tovabbra\\_is\\_kotelez\\_szavazni\\_luxemburgban/](http://kitekinto.hu/europa/2012/11/04/tovabbra_is_kotelez_szavazni_luxemburgban/)

Választási feliratkozás: egy nyuggel több <http://www.vg.hu/kozelet/politika/valasztasi-feliratkozas-egy-nyuggel-tobb-387049>

Idegen nyelvű források:

Oszták belügy minisztérium honlapja: <http://www.bmi.gv.at/cms/bmi/news/bmi.aspx>

Oszták parlament: <http://www.parlament.gv.at/>

Belga belügy : <http://www.ibz.fgov.be/>

Belga parlament: <http://www.fed-parl.be/index.html>

Belga választások: <http://www.ibz.rn.fgov.be/>

Bolgár választási iroda honlapja: <http://www.cik.bg/>

Csehország Statisztika honlapja: <http://www.volby.cz/>

Dán parlament: <http://www.ft.dk/>

Dán választási rendszer: <http://valg.oim.dk/English.aspx>

Dán belügy minisztérium: v <http://valg.oim.dk/>

Egyesült Királyság választási törvénye. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1983/2>

Észt választási Iroda honlapja: <http://www.vvk.ee/>

Finnország választási honlapja: <http://www.vaalit.fi/53561.htm>

Finn parlament: <http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/parliament/index.htm>

Francia parlament. <http://www.assemblee-nationale.fr/>

Francia belügyminisztérium: <http://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats>

Bundestag honlapja: [http://www.bundestag.de/htdocs\\_e/index.html](http://www.bundestag.de/htdocs_e/index.html)

Görög választási honlap: <http://www.ypes.gr/en/Elections/>

Görög parlament. <http://www.hellenicparliament.gr/>

Holland választási iroda honlapja: <http://www.kiesraad.nl/>

Írország választás honlapja: <http://electionsireland.org/>

Ír törvényhozás honlapja: <http://www.oireachtas.ie/parliament/>

Ír választójogi törvény: <http://www.irishstatutebook.ie/1992/en/act/pub/0023/index.html>

Málta választási honlapja: <http://www.electoral.gov.mt/>

Máltai Belügyminisztérium honlapja:

<http://gov.mt/en/Government/Government%20of%20Malta/Election%20Results/Pages/Elections.aspx>

Máltai választási törvény:

<http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8824>

Német választási törvény:

[http://www.bundeswahlleiter.de/en/bundestagswahlen/downloads/rechtsgrundlagen/bundeswahlgesetz\\_engl.pdf](http://www.bundeswahlleiter.de/en/bundestagswahlen/downloads/rechtsgrundlagen/bundeswahlgesetz_engl.pdf)

Olasz választási honlap. <http://elezioni.interno.it/>

Olasz képviselőház: [http://english.camera.it/serv\\_cittadini/1660/1662/1661/lista.asp](http://english.camera.it/serv_cittadini/1660/1662/1661/lista.asp)

Portugál választási honlap: <http://www.eleicoes.mj.pt/>

Portugál választási iroda honlapja: <http://www.cne.pt/>

Románia Választási Iroda: <http://www.roaep.ro/ro/index.php>

Spanyol belügyminisztérium: <http://www.infoelectoral.mir.es/>

Spanyol választási iroda honlapja:

<http://www.juntaelectoralcentral.es/portal/page/portal/JuntaElectoralCentral/JuntaElectoralCentral>

Svéd választási honlap: <http://www.val.se/>

Szlovák választási adatbázis:

[https://sites.google.com/site/marekhlavac/slovak\\_election\\_data\\_project](https://sites.google.com/site/marekhlavac/slovak_election_data_project)

Szlovénia választási iroda központi lapja: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/>

Lengyel választójogi törvény: <http://pkw.gov.pl/ustawy-wyborcze/ustawa-z-dnia-12-kwietnia-2011-r-ordynacja-wyborcza-do-sejmu-rzeczypospolitej-polskiej-i-do-senatu-rzeczypospolitej-polskiej.html>

Luxemburgi képviselőház: <http://www.chd.lu/wps/portal/public>

Litvánia választási irodájának a honlapja: <http://web.cvk.lv/pub/public/>